

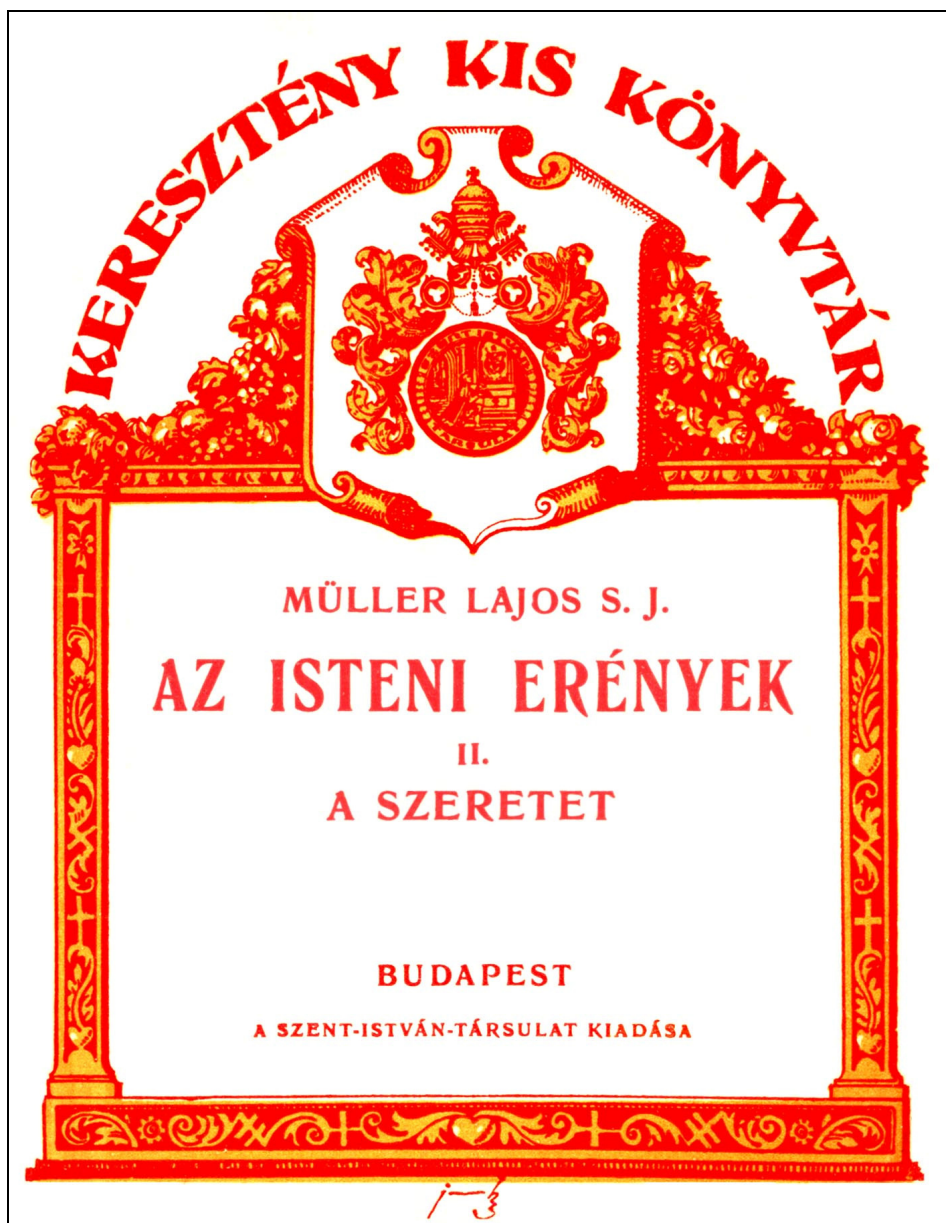
Müller Lajos

Az isteni erények II.

A szeretet

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Müller Lajos
Az isteni erények II.
A szeretet

Nihil obstat.
P. Ludovicus Tomcsányi S. J.
censor dioecesanus.

Nr. 2943/b. Imprimatur.
Strigonii, die 12. Septembris 1925.
Julius Machovich
vic. generalis.

Nr. 187. Imprimatur.
Adalbertus Csávossy S. J.
Praep. Prov. Hung.

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 1926-ban jelent meg a Szent István Társulat kiadásában. Az elektronikus változat a Szent István Társulat engedélyével készült. A könyvet lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog a Szent István Társulaté.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
I. A szeretetről általában	5
Mi a szeretet?	5
A szeretet fokai	5
A szeretet hatalma	7
II. A szeretetről részletesen	7
A szeretet felindítása	7
Feltétlenül szükséges	7
Mikor?	8
Minő?	8
Könnyű s érdemdús	8
III. Vétkek az istenszeretet ellen	9
Hanyagság a szeretet felindításában	9
Túlságos ragaszkodás a mulandókhöz	9
Istengyűlölet	10
IV. Az önszeretet	10
Miért és hogyan kell magunkat szeretnünk?	10
Pályaválasztás	11
A munka	11
Jog a munkára	12
Az önszeretet elleni bűnök	12
V. A felebaráti szeretet	13
Indítóokok	13
Isteni parancs	14
Mire kötelez?	14
A szeretet rendje	15
Sorrend a javak szempontjából	16
Sorrend a szükség szempontjából	18
Sorrend a segélyzendők szempontjából	18
VI. Az ellenségszeretet	19
Ami szorosán kötelező	19
A megbocsátás	20
A kibékülés	20
Hősi példák	21
A szeretet mindent feled	21
A szeretet imádkozik ellenségeiért	22
A szeretet jót tesz ellenségeivel	22
Ellenvetések	23
„Megbocsátani igazságtalan.”	23
„Megbocsátani méltánytalan.”	24
„Megbocsátani becsstelen.”	24
„Megbocsátani túlságosan nehéz.”	25
„Ő mondta.”	26
VII. A keresztény irgalmasság	26
Jézus szívéből született	26

Az alamizsna.....	27
Ami szorosán kötelező.....	27
A keresztény szegényápolás.....	28
Mit tesz az Egyház a szegényekért?.....	29
Mit tesznek az egyes hívek?.....	29
A keresztény okosság.....	30
Katolikus jótékonyági egyesületek.....	30
Az állam s a szegényápolás.....	31
A testvéri figyelmeztetés.....	32
Ami szorosán kötelező.....	32
A szeretet messzebb megy.....	33
A testvéri figyelmeztetés rendje.....	33
A jóhiszemű botlások megakadályozása.....	34
VIII. Vétkek a felebaráti szeretet ellen.....	34
A botrány.....	35
A botrány fajtái.....	35
A botrány súlya.....	35
A botrány megengedése.....	35
A nők botrányos öltözködése.....	36
A csábítás.....	37
A botrány s a csábítás jóvátétele.....	38
Más bűnében való közreműködés.....	39
Általános irányelvek.....	39
A szolgák közreműködése.....	40
A munkások közreműködése.....	40
Kézművesek s kereskedők közreműködése.....	40
Lakás bérbeadás.....	40
A vendéglősök közreműködése.....	40
A könyvkereskedők közreműködése.....	41
Az újságok.....	41
A másvallásúakkal való közreműködés.....	41

I. A szeretetről általában

Mi a szeretet?

A szeretet legszebb himnuszát, a *Szentlélektől* ihletett lantján a nemzetek Apostola zengette el:

„Szóljak bár emberek és angyalok nyelvén, ha szeretetem nincs, olyanná lettem, mint a zengő érc vagy pengő cimbalom. Legyen bár jövendőlkö tehetségem és tudjak minden titkot és minden tudományt; legyen bár olyan teljes hitem, hogy a hegyeket áthelyezhessem, ha szeretetem nincs: semmi vagyok. Osszam el bár a szegények táplálására minden vagyonomat és adjam át testemet, úgy hogy égjek, ha szeretetem nincs: mit sem használ nekem”. (1Kor 13,1–3)

És a szeretet ezt a kitüntetést, marasztalást meg is érdemli. Mert amint „*Isten* maga a szeretet”, úgy mindent szeretetből alkotott s összes művei végcéljául a szeretetet tűzte ki.

Parancsot értelmes teremtményeinek voltaképpen csak egyet adott, a szeretet parancsát; ebben merülnek ki a törvény és a próféták. (Mt 22,40) Mert a parancsnak, *minden* parancsnak végcélja a szeretet. (1Tim 1,5) Ez „*a tökéletesség köteleke*”. (Kol 3,14) Jutalmul a törvény betöltéséért megint csak a szeretetet tűzte ki *Isten*, a vele” való egyesülést örökre, kimondhatatlanul boldogító szeretetben.

De mi is voltaképpen az isteni szeretet? *Istentől* belénk oltott természetfeletti képesség jót akarni *Istennek* s *Istenért* önönmagunknak s felebarátainknak. Loyolai Szent Ignác felséges fejtegetése szerint minden szeretetnek s így *Isten* szeretetének is székhelye nem az érzés, hanem az *akarát*, mely *Istent*, mint a legfőbb jót átkarolja s benne megnyugszik. A kiáradó, fellángoló érzés, mely a szeretetet gyakran kísérni szokta, annak csupán bájos, illatos virága, díszje, de távolról sem a lényege. Nagyon lehet szeretni anélkül, hogy a szeretet szívünket heves dobogásba hozná, arcunkat kipirítaná vagy elakasztaná a szót ajkunkon. Az igazi szeretet főképp s elsősorban tettben, odaadásban, áldozatban árulja el magát. A két szerető fél megismeri egymásban a jót, a szépet. A jó, a szép a szeretet mágnese. Erre mindkettő valamiképpen kilép önmagából s készek javaikat, sőt, amennyiben lehet, önmagukat egymásnak odaadni. A szeretet végcélja s nyugvópontja az egyesülés. Valóban *Isten* így szeret s ily szeretetre hív minket.

Igazi szeretet csak egy van s ez az, amely annak ősforrásából, *Istenből* ered s árad szüntelen. Ennek a szeretetnek szétágazása a *helyes önszeretet* s a *nemes felebaráti szeretet*. Szóval magunkban is, felebarátunkban is voltaképpen *Istent* kell szeretnünk. Minden igazi jóban ő a jó, minden szeretetreméltóban ő a szeretetreméltó. „Szeretlek téged, *Istenem* – mondja szépen *Szent Ágoston* – ki a szépnek minden szépségét, az édesnek minden édességét, az illatosnak minden illatát, a bájolóknak minden báját adtad, – egyedüli legfőbb jószág, én egyetlenem, mindenem!”

A szeretet fokai

Mindazonáltal az istenszeretnek megvannak a maga fokai. Ha *Istent* önmagáért, végtelen tökéletességéért szeretjük s teljes önzetlenséggel kívánunk neki jót s örülünk boldogságán, akkor *tökéletes* bennünk a szeretet, melyet *jóakaró* szeretetnek is hívunk. Midőn a jóakaró szeretet kölcsönös, *barátság* a neve. Ó, csodák csodája, *Isten* erre a szeretetre méltatott minket: „*Ti az én barátim vagytok, ha megcselekszitek, amiket parancsolok nektek*” – szól az Úr tanítványaihoz. (Jn 15,14) Ha a szeretet indítóokába a saját testi-lelki hasznunk is belejátszik, akkor szeretetünk *tökéletlen*. De azért ez a szeretet is jó s

erkölcsös, sőt a keresztény reménynek szükségszerű velejárója s tartalma. Az isteni parancsnál és a dolog természeténél fogva az istenszeretnek bennünk *mindenekfelettinek* kell lennie, vagyis *Istent*, a legfőbb jót minden teremtett jónál többre kell becsülnünk. Itt is azonban több fokot különböztetünk meg. A legalsóbb ezek között az, ha *Istent* annyira szeretjük, hogy készebbek vagyunk bármely áldozatra, még életünk feláldozására is, semhogy *Istenről* lemondjunk, az ő barátságát s egykor birtoklását a *halálos* bűn által elveszítjük. Midőn a *Szent Kilián* által megtérített *Gosbert* hercegnek le kellett arról a nőről mondania, akit a keresztény törvény szerint feleségül nem bírhatott, így szólt: „Ha már annyi mindent elhagytam *Isten* szeretetéért, mi előttem kedves, erről az asszonyról is le fogok tudni mondani, ha tovább *Isten* megbántása nélkül nem lehet az enyém”. Már ez a szeretet is, melyet *Szent Ignác* az alázatosság első fokának nevez, vértanúkat tud teremteni. És mégis ez a foka a szeretetnek, alázatnak, vagyis a készség ezerszer inkább meghalni, mint *Istent* súlyos bűnnel megbántani, az örök üdvösség elnyerésére feltétlenül szükséges. A második foka a szeretetnek, hódolatnak *Isten* iránt s így az alázatosságnak is, midőn készebbek vagyunk inkább meghalni, mint *Isten* ellen csak *bocsánatos* bűnnel is véteni. „Ó, én *Istenem* – kiált *Genuai Szent Katalin* – ha olvastott ónból álló tóba látnám magamat elmerülve és csak oly feltétel alatt lehetne abból szabadulnom, ha egyetlen bocsánatos bűnt követek el, inkább örökre benne maradnék.” Jelentékeny foka ez a szeretetnek, de még mindig nem a legmagasabb. A legfelsőbbet, melyet *Szent Ignác* az alázatosság harmadik fokának nevez, azok érik el, akik *Istennek* tisztán nagyobb tetszéséért is készek minden áldozatra, szenvedésre, sőt kívánva kívánnak szegények, megalázottak, sínylődők, keresztthordozók lenni csak azért, hogy a forrón szeretett isteni *Üdvözítővel*, *Jézus Krisztussal* legyenek, aki irántunk való önzetlen szeretetből, hogy hozzánk hasonló legyen, ugyancsak ezt a sorsot választotta. A kereszténység csodálatos eredetisége ez, a kereszt isteni balgatagsága, az igazi életszentség legjellemzőbb vonása. Nagyszerű himnusza ennek a szeretetnek, ennek az alázatnak *Antiochiai Szent Ignác*nak, az apostolok tanítványának vértanúsága előtt mondott szavai: „Kész vagyok eltűnni a tüzet, széttépetni a vadállatoktól, ezer karddal szúrtni át, kész vagyok meghalni a kereszten, csakhogy meglássam *Jézust*, ki életét adta értem. *Jézus* minden reményem, dicsőségem, kincsem. Az ő szeretete hozott engem *Rómába* terhelve bilincsekkel, melyeket csókolok s a föld minden kincsénél többre becsülök”. Midőn a keresztények börtönéből kimenteni akarták: „Ó, testvéreim – szólt – ne álljatok útját annak, hogy az élethez menjek, mert *Jézus* a szívek élete. Ne okozzátok így haláloamat, mert *Jézus* nélkül élni: halál. Az én *Életem* keresztrefeszítettett, hogyan is élhetnék nélküle? Higgyétek meg nekem, én szeretem *Jézust* s jobban szeretek érte meghalni, mint az egész mindenség felett uralkodni”. Mikor pedig hallotta a szomszédos ketrecekbe zárt éhezett vadállatok üvöltését, melyek őt a nép mulattatására a cirkusz porondján csakhamar széjjeltépik, felkiáltott: „Íme az én királyom trombitája, mely harcra hív és koronára. Gabonád vagyok, Uram! a vadállatok foga által kell megőröltetnem, hogy mint ízletes kenyér kerüljek asztalodra”. Az isteni szeretetnek ezt a csúcspontját *Keresztes Szent János* rövid jeligébe így foglalta össze: „Éretted, Uram, szenvedni és megvettetni!”

Megvannak a szeretetnek fokai a hév, az érzés szempontjából is. Szép s eszményi, ha e tekintetben is *Isten* foglalja el szívünkben az első helyet. A szentek ebben is gyönyörűbbnél-gyönyörűbb példával szolgálnak a világnak. *Assisi Szent Ferenc* sírdogálva járja be a mezőt s erdőt: „Hogyne sírnék, hogyne sírnék – kiáltott – mikor a *Szeretet* nem szerettetik!” *Néri Szent Fülöp* olykor még télvíz idején is hűtözni volt kénytelen, hogy a természetfeletti szeretet heve fel ne eméssze. *Pazzi Szent Magdolna* így árulja el, ami szívében végbemegy: „Ó, *Szeretet*, mily kevésbé ismerünk s mily kevésbé szeretünk mi téged. Bárcsak oly hangosan tudnám kiáltani, hogy az egész világ meghallja: Emberek! Szeressétek *Istent*, az igazi, az egyedüli, a szeretetre legméltóbb jószágot!” Versenyre kel vele *Genuai Szent Katalin*, kinek ajkán így tör ki a szeretetláng: „Nem találok szavakat e lángoló érzelem kifejezésére.

Minden, amit mondok, ez: ha e tűzből, mely szívemben ég, csak kicsi szikra is esnék a pokolba, ez rögtön mennyországgá változnék, az ördögök angyalokká, a kínok édes vigasszá lennének, mert *Isten* szeretetével nem fér össze a kín, a büntetés”.

Mindazonáltal nem kell annak nyugtalankodnia, aki az érzésnek ezt a hevét *Isten* iránt magában nem tapasztalja, sőt úgy érezné, hogy ő némely teremtményt, mint szüleit, gyermekét, hitvesét, jegyesét stb. melegebben tudja szeretni, mint Istent. Mert ha ez a teremtmények iránti szeretetünk rendezett s nem sérti *Isten* törvényét, sőt ha készek vagyunk bármely szeretett lényről lemondani, mint *Istent* megbántani, akkor lényegében mégis csak *Istent* szeretjük mindenekfelett, ha nem is az *érzésben*, hanem az *értékelésben*. *Isten* meg van velünk elégedve, ha – bár belső tusák s küszködés árán – de fel tudjuk áldozni a legkedvesebbet is a világon, midőn az ő szent akarata vagy hivatásunk azt tőlünk megköveteli.

Tetszik az isteni Felségnek előbb-utóbb mindenkit meghívni a szeretetpróbára. És ő, aki saját igéi szerint nem békét, hanem kardot hozott a földre (Mt 10,34), sorra elvagdossa a fonalakat, melyek szívünket a teremtményekhez kötik. Drága pillanatok ezek annak igazolására, hogy *Istent* *mindenek felett* szeretjük. Talán zokogástól el-elcsukló hangon, de szilárd lélekkel kell ilyenkor vallomást tennünk: „*Bizonyos vagyok, hogy sem halál, sem élet... sem egyéb teremtmény el nem szakaszthat Isten szeretetétől...*” (Róm 8,38.39)

A szeretet hatalma

A tökéletes szeretet hatalma *Isten* szívére ellenállhatatlan. Mihelyt az Úr kegyelme az erre fogékony s vele közreműködő szívben a tökéletes szeretetet kigyullasztotta, nyomban beleönti abba a megszentelő malasztot, a megigazolást. „*Aki engem szeret, szeretetni fog Atyámtól és én is szeretem őt és kijelentem neki magamat*” – mondja az Üdvözítő. (Jn 14,21) A szeretet valóságos újjászületés *Istenben*: „*aki szeret, Istenből született*”. (1Jn 4,7) A szeretet tehát bizonyos értelemben nagyobb minden szentségnél s pótolja magát a keresztséget s gyónást is. „*Megbocsáttatnak neki sok bűnei*” – mondja Urunk Magdolnáról. Miért? Mert megkeresztelkedett? mert bőjtölt, vezekelt? Nem! hanem azért, „*mert igen szeretett*”. (Lk 7,47) Midőn a tékozló fiú atyja megtért gyermeke szeméből kiolvasta a szeretetet, nyomban békecsókot nyomott ajkára, még mielőtt az bűnvallomásra nyílt volna.

Mindazonáltal a tökéletes szeretet is csupán annyiban pótolja a megigazolás rendes eszközeit, a szentségeket, amennyiben azok vágyát – ha talán öntudatlanul is – magába zárja. Aki ugyanis *Istent* tökéletesen szereti, kész az ő akarata is pontosan teljesíteni s így az általa rendelt szentségeket is felvenni, ha azokat megismeri vagy egyébként módjában van azokhoz járulni.

II. A szeretetről részletesen

A szeretet felindítása

Feltétlenül szükséges

Miként a megszentelő malaszt, úgy a vele szoros kapcsolatban levő szeretet, mint nélkülözhetetlen eszköz az üdvösségre, mindenkinek szükséges. Ugyanezért *Isten*, ki szereti a lelket s azt maga számára biztosítani akarja, már a megkeresztelt kisded szívébe a hit s remény csíráival együtt a szeretetnek csodálatos, szunnyadó képességét is beleoltja. És így elmondhatjuk, hogy az ember, ki víz és *Isten* igéje által újjászületett, míg csak megszentelő

malasztját halálos bűnnel el nem veszi, *a szeretet állapotában* van anélkül, hogy a szeretetet kifejezetten felindította volna. Ha felnőtt ember, például zsidó, pogány vagy halálos bűnbe esett keresztény akar megigazulni s üdvösségre jutni, a szeretetre ugyancsak szüksége van. És pedig ha a szentségekhez, a keresztséghez, illetőleg a szentgyónáshoz nem járulhat, akkor egyetlen módja a megtérésnek s *Istennel* való kibékülésnek a *tökéletes* szeretet felindítása. A tökéletes szeretet s az abból önként fakadó tökéletes bánat az egyetlen nagy lélekmentő a végveszély idején. Aki azonban fel tudja venni a keresztség, illetőleg a penitencia szentségét, az a tökéletlen bánatban rejlő kezdetleges szeretettel is megigazulhat.

Ebből a szempontból tehát az Újszövetség az üdvösség útját tágabbá és simábbá tette. Míg ugyanis az Ószövetségben a bűnbeesett ember számára a megigazulás egyetlen eszköze a *tökéletes* szeretet volt, az Újszövetségben a *Krisztus* drága véréből duzzadó szentségek kipótolják a szeretet hiányosságát; a tökéletlen – félelemből vagy reménységből eredő – bánatnak is megszerzik a kegyelmet s bocsánatot és így nagyon könnyítik az üdvözülést.

Midőn azonban *Isten* az Újszövetségben csupa jóságból s irgalomból a mennyország kapuit kitérítette, távolról sem azt szándékolta, hogy abban az új világmegújításban, mely *Jézus Krisztussal* a szeretet jegyében indult meg, kevésbé szeressünk. Sőt ellenkezőleg az új törvényben, melyet a megtestesült *Szeretet* hirdetett ki a világnak, mi sincs annyira hangsúlyozva, mint a szeretet.

A tökéletes szeretet az Evangélium első s utolsó törvénycikke: „*Szeresd a te Uradat Istenedet teljes szívedből és teljes telkedből és teljes elmédből. Ez a legnagyobb és első parancs*”. (Mt 22,37.38)

Mikor?

Kétségtelen tehát, hogy a tökéletes szeretetet öntudatos *lelki életünk elején* s aztán *gyakorta* az életben és pedig *kifejezetten* fel kell indítanunk. Midőn az Írás azt állítja: „*aki megtartja az ő igéjét, bizonytalán abban az isteni szeretet tökéletes*” (1Jn 2,5), ezzel csak azt akarja mondani, hogy a törvény összességét az be nem tölthetné, kiből nem él a szeretet szelleme. Minden kötelességét *Isten* iránt hogyan is teljesítené, aki az első s legfőbb parancsnak: „*Szeresd a te Uradat Istenedet...*” kifejezetten is meg nem felelne.

Minő?

Hogy pedig a szeretet nagy törvénye *mindenekfeletti* szeretetre kötelez minket *Isten* iránt, a dolog természetéből, de meg az *Üdvözítő* kijelentéséből nyilván következik:

„*Aki atyját vagy anyját inkább szereti, mint engem, nem méltó hozzám; és aki fiát vagy leányát inkább szereti, mint engem, nem méltó hozzám*”. (Mt 10,37)

Az előzőekben már kifejtettük, hogy az isteni szeretetnek bennünk nem a hév, az érzés, a benyomás, hanem az értékelés és nagyrabecsülés szempontjából kell *mindenekfeletti* lennie.

Könnyű s érdemdús

Az isteni szeretet nagy s kedves törvényének mind serényebb betöltése, a szeretet indulatának mind gyakoribb s buzgóbb felindítása nemcsak a leghasznosabb s érdemhezőbb, hanem egyszersmind könnyű s természetszerű az emberre nézve. Hiszen az izgó-mozgó emberi szív mire sem vágyik inkább, mint megnyugvásra s kielégülésre. Már pedig a nagy *Szent Ágoston* szerint: „*Tenmagadért teremtettél minket, ó, Isten s nyugtalan a mi szívünk, míg csak benned nyugalomra nem talál*”. A szeretet voltaképpen a szív légtöve; fuldoklik, ha abból kiragadod. Viszont kell, hogy *Istenben*, ki maga a szeretet, otthonosan érezze magát.

Az Írás szerint „*Istenben élünk, mozgunk és vagyunk*”. (ApCsel 17,28) Mily boldogító s üdvös volna ezt a nagy igazságot szívünkben is öntudatra ébreszteni! Ezt vitte át a gyakorlatba a többek között *Szent Rajmund*. Mikor azt kérdezték tőle: „Kié vagy?”, azt válaszolá: „A szereteté”. „Hol a házad?” „A szeretetben.” „Mi hozott ide?” „A szeretet.” „Hová mégy?” „A szeretethez.” „Hol lakol?” „A szeretetben.” „Mire gondolsz?” „A szeretetre.” Minthogy pedig az emberiség nagy átlagának erejét ez az isteni szeretetben való öntudatos elmerülés felülmúlja, legalább többször kellene napjában *Istenre* szeretettel gondolnunk, munkánkat a szeretet aranszálaival át- meg átszönnünk: röpmakkal, szeretetfóhászokkal, megajánlásokkal bőven fűszereznünk. A szentek ebben bámulatos gyakorlottságra, szinte művészetre tettek szert. Minden a nap alatt – a csillagoktól a fűszálig – *Istenre* emlékeztette őket s szeretetre tüzelte szívüket. *Szent Teréz* hálálkodó szeretettel élvezi a szép piros almát, melyet az isteni *Jóság* öröktől fogva neki szánt, számára teremtett. *Assisi Szent Ferencnek* a bárány az *Isten Bárányát* juttatja eszébe s szeretettel tölti el iránta stb.

Nem nagy tudomány kell ehhez, hanem inkább alázatos, tiszta szív s jóakaró készség. Midőn *Egidius* ferencesestevér naiv egyszerűséggel megkérde *Szent Bonaventurát*, rendjének generálisát: „Vajon az iskolázatlan s csekély tehetségű ember szeretheti úgy a mi Urunk *Jézus Krisztust*, mint ti tudósok?” A szent felelé: „Igen, testvérem! Sőt az egyszerű, tanulatlan parasztanyóka jobban szeretheti *Istent*, mint valamely nagytudományú hittanár”. *Egidius* testvért ez a nyilatkozat mélységesen meghatotta. Kifutott a zárda kertjébe, ahonnan a városra nyílt kilátás s nagy szóval kiáltozá: „öreg, szegény, tanulatlan, egyszerű parasztasszonyka! Szeresd a mi Urunkat *Jézus Krisztust* s nagyobb lehetsz, mint a tudós fr. *Bonaventura!*” Mire őt magát az isteni szeretet elragadtatásba ejtette s három állandó órán át teljesen mozdulatlan maradt, magánkívül, ugyanabban a helyzetben.

III. Vétkek az istenszeretet ellen

Minden bűn sérti az *Isten* iránt tartozó szeretetet, a halálos bűn pedig – egyben a megszentelő malasztal kioltja azt. Ehelyett azonban csupán azokról a vétkekről szólunk, melyek egyenesen az istenszeretet parancsait támadják meg.

Hanyagság a szeretet felindításában

Ilyen már a hanyagság is az *Isten* iránti szeretet felindításában, valahányszor arra magunkat kötelezve érezzük. Gyakorlati keresztény életet folytató, rendszeresen imádkozó egyénnek alig lesz valaha oka, hogy emiatt magát bűnről vádolja.

Túlságos ragaszkodás a mulandókhöz

Sérti továbbá az isteni szeretetet a *túlságos ragaszkodás a mulandókhöz* s azok szertelen hajhászása. Vannak, akik mindig csak itt a földön akarnának élni s *Isten* után egyáltalán nem vágyódnak. Ez nemcsak a keresztény reménynek, hanem az istenszeretnek is nagy fogyatékoságára mutat: „*Ne szeressétek e világot* – int az apostol –, *sem azokat, mik e világban vannak. Ha ki e világot szereti, nincs abban az Atyának szeretete*”. (1Jn 2,15) Mindazonáltal, ha egymást nagyon szerető lelkekből csal ki a válás félelme ilyféle nyilatkozatokat: „bárcsak örökre itt maradhatnánk és sohasem kellene elszakadnunk”, ezt inkább érzelmeik túlságos hevének, mint az istenszeretet hiányának kell tulajdonítanunk.

Istengyűlölet

Legsúlyosabb merénylet azonban *Istent* mint a végtelen jót s tökéleteset megillető szeretet ellen az *istengyűlölet*. Irányulhat ez *Istennek* egyes tulajdonságai, munkái ellen, minő például az ő igazságossága vagy a világkormányzásban követett eljárása; de vonatkozhatik egyenesen *Isten* személyére is. *Istent* magát gyűlöli az, aki óhajtja, hogy bár ne lenne *Isten*; aki rosszat kíván *Istennek* s csak azért vétkezik, hogy őt sértse, bántsa, ügyeinek, érdekeinek lehetőleg kárt okozzon.

Az ördögöt jellemző bűn ez, aki lelkületét, amennyire rajta áll, szívesen közli *Isten* többi teremtményével is. Vakmerősége annyira megy, hogy nem ritkán a legjámborabb egyéneket is sugallatai által istengyűlöletre kísérti. A legborzalmasabb lelki szenvedések közé tartozik ez, melyet olykor a szentek is megízleltek. Próba volt, melyet hősiek szeretettel győztek le.

Az istengyűlölet borzalmas szörnyalakja fel-felüti magát a világon: sőt napjainkban gyakrabban, mint valaha. Fenyegető öklök emelkednek nem ritkán az ég felé, a sátánnak, mint *Isten* ellenségének himnuszokat zengenek s szobrot emelnek iskarioti *Judásnak*, mert halálra vitte az „élet alkotóját”. Gúnyolják *Istent* s visszasírják a semmiséget.

„Ki tudja – írja egyik modern „költő” – hátha meg tudnók annyira bántani *Istent*, hogy kényszeríténők őt a földet repityére törni-zúzni. Akkor legalább vakmerőségünk megmentené azokat, kik még a jövő méhében pihennek, hogy szülessenek s diadalmaskodnánk *Isten* felett, pusztulásunkkal kényszerítve őt, hogy egyszer már végezzen.” (Mme *Ackermann*: Poésies philosophique.)

Nem szorul bővebb magyarázatra, hogy *Istennek*, magának a végtelen jóságnak gyűlölete a legsúlyosabb s legtermészetellenesebb bűn, mely valaha a világot beszennyezte.

IV. Az önszeretet

Miért és hogyan kell magunkat szeretnünk?

Aki *Istent* szereti, meg fogja becsülni arcképét s fel fogja karolni gyermekét is. *Isten* arcképével, gyermekével pedig legközelebről minmagunkban találkozunk. Nincs tehát ésszerűbb dolog, mint a helyes önszeretet. Maga a *Szentlélek* is nagyon szívünkre köti: „Aki magának rossz – veti fel a kérdést –, másnak kinek lenne jó?” (Sir 14,5) Azért „a könyörületes ember jót tesz a maga lelkével”. (Péld 11,17) Az Újszövetség is világosan céloz erre a szinte magától értetődő törvényre. „Szeresd felebarátodat, mint tennenmagadat” (Mt 22,39), hangoztatja az Úr Jézus, s pedig mint olyat, mint amely parancs az első s legfőbbhöz, ti. az istenszeretet parancsához hasonló.

Magán segíteni, magának jót kívánni s jót tenni egyébként is minden élőlény legelemibb ösztöne. Ezt a természetünk mélyében gyökerező alaptörvényt kell *Isten* kegyelmével megszentelnünk s természetfeletti, isteni arannyá változtatnunk.

Ezt tesszük elsősorban akkor, ha rakoncátlankodó hajlamainkat, szenvedélyeinket *Isten* kedvéért s az ő malasztja segélyével rendben tartjuk, nehogy a nekik jólesőnek s kellemesnek ürügye alatt magasabb érdekeinket veszélyeztessék. Innen van, hogy az ésszerű önmegtagadás, penitencia s vezeklés voltaképpen a legnagyobb önszeretet.

Megszenteljük az önszeretetet, ha lelki, örök javunkat minden földi s mulandó fölé helyezzük s készek vagyunk azért bármely áldozatra. Ezt a helyes s bölcs önszeretetet kötötte szívére *Szent Nilus*, *Grotta-Ferrata* apátja III. *Ottó* császárnak, midőn esdekelve csak azt az egyetlenegyét kérte tőle: „Mentsd meg halhatatlan lelkedet”. Ily, *Isten* szíve szerinti módon szerette magát a nagy *Morus Tamás*, Angolország kancellárja, aki inkább súlyos börtönt, sőt

a halált is elszenvedte, semhogy házasságtörő fejedelmének, *VIII. Henriknek* egyházüldöző terveit támogassa. Mikor fenyegetések s ígéretek nem tudták megpuhítani acéljellemét, siránkozó feleségét s gyermekeit küldötték börtönébe. „Hány évig élhetnénk még, kedvesem, boldogan együtt?” – kérdi Morus feleségétől. – „Talán 10–15–20 évig” – felelé az asszony. – „Nos, ítéld meg magad – szólt erre ez a második keresztelő János – nem volna-e esztelen csere 15–20 bizonytalan évért lemondani a boldog örökkévalóságról.” – És tizenhárom havi súlyos rabság után nyugodt s derült lélekkel lépett a vérpadra.

A helyes önszeretet aztán gondoskodik a *becsületről s jó hírnévről is az Írás* intelme szerint: „*Gondod legyen a jó névre, mert az inkább megmarad, mint ezer drága nagy kincsek*”. (Sir 41,15) Magasabb érdekek nélkül nem hanyagolja azt el, nem áldozza fel.

Sőt a keresztény önszeretet nem feledi anyagi boldogulását sem, amennyiben az lelki javának, üdvének szükséges vagy hasznos eszköze. És itt két emberi kötelezettségünkre kell röviden rámutatnunk: egyik a *hívatus-, foglalkozásválasztás*, a másik a *munka*.

Pályaválasztás

Általában véve mindenkinek életpályát kell választania s arra magát tanulás, gyakorlás által alkalmassá tennie. Eltekintve egyes rendkívüli hivatásoktól, *Isten* mindenkit tehetsége, hajlamai, vágyai által, kényszer s erőszak nélkül irányít a neki megfelelő életállapot felé, amelyben a társadalomnak hasznos polgára lehet s magáról s hozzátartozóiról gondoskodhatik. Szoros kötelességévé azonban senkinek sem teszi, hogy egyik vagy másik pályára lépjen.

A munka

Dolgoznia azonban mindenkinek kell, vagyis oly foglalkozás után látnia, amelyet *nem csupán kedvtelésből s szórakozásból folytat*.

A munkának megvan a maga óriási *szociális jelentősége*. A munka az ember hatalma alá hajtja a földet, irtogatja a tövist, a bojtortványt, mely rajta az isteni átok óta oly buján tenyész; szebbé, lakhatóbbá teszi e siralomvölgyet s legalább részben visszavarázsolja az elvesztett paradicsomot. A munka adja meg az emberiségnek mindennapi kenyerét. Mérheteretlen nagy a munkának *erkölcsi értéke*. Megmenti az embert a zülléstől, romlástól, elfajulástól, mert „*sok gonoszságra tanít a henyélés*”. (Sir 33,29) Gyógyítgatja a bűn által ejtett sebeket, kifejleszti a testi s szellemi erőket, nemesít, felemel, megdicsőít. De a munkának természetfeletti értéke sem kevésbé fontos. Utánzása Istennek. „*Az én Atyám mindezideig munkálkodik, én is munkálkodom*” (Jn 5,17) – mondja *Jézus*. Igen! az Üdvözítő dolgozott, nem csupán mint a *Szentháromság* második személye világot teremtve és kormányozva, hanem mint a szegényes falusi műhely egyszerű iparos. Ezzel a kézimunkát kiemelte addig alacsony, megvetett helyzetéből s kiállította számára a nemesi levelet. A keresztény világnézetben a munka nem keserű kényszerűség, mint azt a *szociáldemokrácia* feltünteti, hanem szent dolog, mely rangra nézve mindjárt az imádság után következik. Amit *Nagy Sándor* lángelméje már az ókorban belátott, hogy: „dolgozni királyi, henyélni rabszolgai valami”, azt a keresztény fejedelmek gyakorlatban is akárhányszor bemutatták az ámuló világnak, a kormányzás fárasztó gondjától szabad perceiket szerény kézimunkára fordítva. Midőn *Alfonz* királynak ezt némelyek rossz néven vették, így felelt: „Tehát a királyoknak hiába adta *Isten* a kezét?”

A *Habsburg* és *Hohenzollern* uralkodó családoknak minden tagja régi hagyomány szerint valamely mesterséget tanul. *I. Ferenc József* esztergályos volt, fia, *Rudolf* könyvkötő, *Ferenc Ferdinánd* trónörökös bognár, *II. Vilmos* német császár könyvkötő. A bécsi világkiállításon

bemutatták azt az ekét, amellyel a morva *Rausnitz* faluban *II. József* császár szántott, hogy *Trenka* nevű alattvalóját fásztó munkájában kissé felváltsa.

Mindez bizonyára fejedelmi cselekedet volt, halvány utánzása az egek királyának, ki leszállott a földre, hogy a zsoldárossal elmondhassa magáról: „*Szegény vagyok és megterhelt ifjúságomtól fogva; ha felmagasztaltattam is, de megaláztattam ...*” (Zsolt 87,16)

Isten, ki a madarat repülésre, az embert pedig munkára teremtette (vö. Jób 5,7), aki az összülőt is már azért helyezte „*a gyönyörűség paradicsomába, hogy művelje és őrizze azt*” (Ter 2,15), nagyon világos, hogy a munkát általános emberi kötelességgé tette. A bűn a dolgon csupán annyit változtatott, hogy azóta a munka rózsái tövises ágon teremnek.

Nehéz volna azonban megállapítani, hogy minden egyes ember kifejezett isteni parancs által van-e munkára kötelezve még abban az esetben is, ha arra rá nem szorul. A Szentírásnak nincs egyetlen helye sem, melyből erre bizonyosan következtethetnénk.

Ámde, ha nem is volna mindegyikünknek külön-külön a munka megparancsolva, arra kötelez bennünket már emberi *önérzetünk* is. Embertársaink mit s mennyit dolgoznak! Az egész világ dolgozik. És mi azt henyélve nézzük? „*Aki nem akar dolgozni, ne is egyék*” (2Tessz 3,10) – mondja az apostol. Munkára sarkall minket a *szívünk*. Felebarátaink nagy hányada szellemi, erkölcsi s anyagi nyomorban fetreng. Az állam, a törvényhozás a szeretetből vállalt szociális munkát sohasem pótolhatja. Kik vannak hivatva a szegényekért dolgozni, ha nem éppen azok, kiket a Gondviselés bőséges áldása a saját magukért való kényszermunkától felmentett?

De a *saját jól felfogott érdekünk* is a munkásságra ösztökél. Munka nélkül testileg, szellemileg, erkölcsileg, sőt anyagilag is előbb vagy utóbb, de biztosan tönkremegyünk, elmarad dús érdemünk *Isten* előtt s jutalmunk az égben. Valóban a munka a keresztény önszeretetnek nélkülözhetetlen gyakorlata.

Jog a munkára

Minthogy az embernek joga van az élethez, joga van a munkára is, mely az életfenntartás legtermészetesebb eszköze. *Igazságtalanság* tehát bárkit önkényesen, csupán hatalmi érdekből a munkából kizárni avagy sztrájk által a munka abbanhagyására kényszeríteni, ahogy azt a *szociáldemokrácia* nem ritkán teszi. Viszont abban is súlyosan téved a *szociáldemokrácia*, mikor a munkajognak oly értelmet tulajdonít, mintha akár egyeseknek, akár az államnak szoros *kötelessége* volna munkát adni, munkáról gondoskodni. Nem tartoznak *egyese*k munkást fogadni: ez a tulajdonjog ellen volna; de az *állam* sincs kötelezve *egy*es munkásokról külön-külön gondoskodni, mert nem ez a hivatása. Minthogy azonban az általános munkahiány a közjót veszélyeztetheti, az államnak jól felfogott érdeke s kötelessége is a munkavesztéglés és társadalmi bénulás okait kutatni, azokat lehetőleg elhárítani s így „közszükségen” segíteni. Állami közmunkák, építkezések stb., főleg a munkanélküliek eltartása a bajt alapjában nem orvosolja. Csupán a természetes politikai elhelyezkedés, a normális társadalmi vérkeringés, főképpen pedig az általános keresztény felebaráti szeretet uralomra jutása ígérnek ebben is gyökeres javulást.

Az önszeretet elleni bűnök

Minthogy a bűn, főleg a halálos bűn az embernek egyetlen, igazi s legnagyobb szerencsétlensége, nagyon világos, hogy valahányszor csak vétkezünk, saját javunkat, boldogságunkat s így helyes önszeretetünket is alapjában támadjuk meg. Amennyiben azonban az önszeretet *Istennek* különös parancsa, megsértjük azt az *egoizmus*, önzés által, midőn ti. saját érdekünket *Istennek* dicsősége s a közjó elé helyezzük. Vétünk az önszeretet

ellen az *öngyűlölet* által is. Magamagát főleg az gyűlöli, aki saját lelke üdvét elhanyagolja, hosszasan halálos bűn állapotában él, sőt dacolva *Istennel, megtérés nélkül hal meg*.

Mínthogy azonban az önszeretet elleni bűnök egyéb parancsok keretében kerülnek tárgyalás alá, bővebb fejtegetésüktől ehelyütt eltekintünk.

V. A felebaráti szeretet

Indítóokok

Szent Jeromos az „*Egyházi írókról*” szóló művében beszéli, hogy midőn az agg *Szent János* evangélistát élete utolsó éveiben *Efesusban* már csak az ifjak vitték át a templomba, mindannyiszor csupán e rövid kis prédikációra nyitotta meg ajkait: „Fiacskáim, szeressétek egymást!” Végre is reáuntak. „Miért nem mondasz már valami mást is?” – kérdezték tőle hallgatói. – „Mert ez az Úr parancsa – volt a szeretet apostolához méltó válasz – s ha megteszitek, *elég!*”

Egyszerű, kedves törvény, valóban arra vall, aki állítá magáról: „Az igám gyönyörűsége s az én terhem könnyű”. (Mt 11,30) Természetünk legmélyéből van véve, mely hatalmasabb ösztönt, vágyat nem ismer, mint szeretni és szerettetni. Enélkül képzelhetetlen előttünk a boldogság. A szeretet s boldogság fogalma szinte összeolvadnak előttünk.

Így volt ez *Isten* tervében, így van ez legszentebb szándéka szerint.

Az áteredő bűn felbontotta, megzavarta a remek összhangot, mely az emberben addig uralkodott. Azóta önönmagunkkal, testünkkel-vérünkkel is csak önmegtagadás, önuralom árán élvezhetünk békét. De felbillent az összhang köztünk s tágabb értelemben vett testvérünk, szóval felebarátaink között is. Azóta szeretni, szeretni igazán, állhatatosan, keresztény módon úgyszólván állandó áldozat árán lehet csupán. De ezt az áldozatot meg kell hoznunk, „mert ez az Úr törvénye s ha megteesszük, *elég!*”.

Azonban az a bizonyos erőfeszítés, mely már az erény fogalmával jár, az áldozatok még nem teszik a szeretetet *isteni erénnyé*, amelyről mi tárgyalunk. A tisztán természetes szeretet, sőt a bűnös szerelem, a test és vér delejes vonzalma is nagy erőpróbákra képes, az élet feláldozásáig mehet.

Hogy a szeretet valóban *isteni* erény legyen, *Istenből* kell kiindulnia s *Istenhez* visszatérnie.

Isteni szeretettel szeretjük felebarátunkat, ha látjuk s megbecsüljük benne *Isten* gyermekét. Ha jót teszek vele, öröme, hálaára hangolom az ő mennyei *Atyját*, amint a földi apa sem tud közömbös maradni azok iránt, kik gyermekével jót tesznek, azt kitüntetik.

Istenszeretet bennünk a felebaráti szeretet, ha felebarátunkban a hitnek élesen látó szemével *Isten képét* tekintjük s vele mint ilyennel bánunk. Minél tisztább a szívünk, felebarátunkban is annál könnyebben meglátjuk *Istent*.

„Ha szomorú vagyok – mondja *Szent Teréz* – elég, hogy valakivel találkozom. Reá tekintve felvidulok, mintha *Istennel* találkoztam volna; látom személyében *Isten* képét.”

Azonkívül, mióta az *Istenfia* magára öltötte ember természetünket, minden ember *Krisztus* rokona, testvére lett, mindnyájan ugyanazon *Isten* látására, élvezésére, bírására hivatott az égben. Jog szerint *egy* család lettünk, melynek a mennyei *Atya* naponkint felteríti a mennyei asztalt, hogy annál *szent Fia* testét s vérét testvéri szeretettel közösen élvezzük.

Mindebből világos következtetést vonhatunk a felebaráti szeretet kötelmének kiterjedésére is.

A *római*, a *görög* csupán honfitársát tartotta szeretetre érdemesnek; a zsidó farizeusi szűkkeblűség csak a saját törzséhez tartozókban látta felebarátját, *Jézus Krisztus* az egész

földkerekségre terjeszté ki a szeretet határait, sőt még azon túl is. A *krisztusi* világrendben szeretnünk kell mindenkit, aki *Istent* szereti vagy csak szeretni képes, akit *Isten* csak szeret. Szeretnünk kell tehát rokont s távolállót, honfitársat s más nemzetbelit, barátot s ellenséget, élő s elhunytat. Csupán az *Istent* makacsul gyűlölő s *Istentől* gyűlölt, megtérni már képtelen gonosz lelkek s kárhózzottak vannak szeretetünkben kizárva.

Isteni parancs

Az Úr határozott parancsa, hogy felebarátainkat *ő érette* – tehát *isteni* szeretettel – szeressük. Nincs semmi, amit a testté lett Ige annyira hangsúlyozna, mint éppen ezt a törvényét, melyet jellemzően a saját törvényének nevez. „Ez az *én törvényem*, hogy szeressétek egymást.” (Jn 15,12) Mit akar ezzel mondani? Bizonytal nem egyebet jelentenek szavai, mint hogy „ez a legkedvesebb előttem, ez a földolog szememben, magam ezt gyakoroltam legszívesebben”. Urunk a felebaráti szeretet parancsát az isteni szeretet parancsával hozza szoros kapcsolatba, mint ahhoz hasonlót. (Mt 22,39) *Szent János, az Úr Jézus* szívének, szellemének legnagyobb ismerője s tolmácsa meg is magyarázza e kettős parancs közti szerves összefüggést: „*Ha ki azt mondja: „Szeretem az Istent” és felebarátját gyűlöl, hazug az. Mert aki nem szereti felebarátját, akit lát, Istent, akit nem lát, hogyan szeretheti?*” (1Jn 4,20) Érthetetlenek volnának e szavak, hacsak az igazi szeretetnek *Istent* s a felebarátot nem kellene mintegy azonosítania, egybeejtenie, vagyis, ha a felebarátban nem *Istent* kellene szeretnünk.

Azt akarta az Úr, hogy a felebaráti szeretet legyen az ő tanítványainak *legjellemzőbb* vonása, ismertetőjele: „*Arról ismernek meg mindnyájan, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretettel lesztek egymáshoz*”. (Jn 13,35)

És Jézus vallása csakugyan a szeretet jegyében indult meg hódító útjára. „*Nézzétek, mennyire szeretik ezek egymást!*” – mondogatták egymáshoz az ámuló pogányok; és ez a tapasztalás sokkal többet térített közülök a keresztény hitre minden csodánál.

Mire kötelez?

A felebaráti szeretet alapelvét az *Alkotó* mélyen beleírta értelmes emberi természetünkbe. Ez minden embernek azt sugallja: „*Amiket akartok, hogy cselekedjenek nektek az emberek, ti is cselekedjétek nekik*”. (Mt 7,12) s viszont, amit magadnak nem akarsz, ne tedd másoknak! Ezt követve jól cselekszünk, ámde erényünk még csak pusztán természetes. Kérnünk kell a kegyelmek Urát, hogy a kánai csodát megújítva a vizet borrrá, a természetes erényt természetfelettivé változtassa. A természetes becsületesség, jóindulat, jótékonyág, melyet felebarátunk iránt tanúsítunk, természetfeletti, isteni erénnyé változik bennünk, valahányszor *Istenért* szeretünk, *Istenért* tesszük a jót.

Ilyenkor ugyanis az isteni malaszt, melyet *Isten* a jószándéktól soha meg nem tagad, megaranyozza indulatainkat, cselekedeteinket s oly magas értékre emeli, aminőt semmiféle természetes erőfeszítéssel, igyekezettel el nem érhetnénk. Innen van, hogy az *Úr Jézus* egyetlen pohár vízért, melyet az ő nevében szeretetből nyújtunk a szomjazónak, a mennyország végnélküli jutalmát ígéri.

Kétségtelen, hogy az evangéliumi törvény nem éri be a pusztán természetes szeretettel, hanem ezt a természetfeletti, isteni felebaráti szeretetet követeli meg tőlünk.

Hogy az isteni parancsnak megfeleljünk, szeretnünk kell továbbá felebarátunkat, miként magunkat, *belső* és *külső* szeretettel.

A *belső* szeretet örül más javán, kívánja más boldogságát, szomorkodik más baján s kész alkalomadtán jót tenni mással.

Mindezt a gyakorlatban lényegileg betöltjük, ha tartózkodunk a gyűlölettől, imánkból senkit ki nem zárunk s el vagyunk tökéelve, hogy Istennek minden felebarátunkra vonatkozó parancsát teljesítjük.

Külső vagyis tettekben megnyilvánuló szeretetnek nevezzük, amely tényleg segít is tehetsége szerint azokon, kik reá szorulnak. „*Aki e világ javaival bír és látja szűkölködni felebarátját és bezárja szívét előtte: miképp marad meg abban az Isten szeretete? Fiacskáim! ne szeressünk szóval, se nyelvvel, hanem cselekedettel és igazsággal*”. (1Jn 3,17)–mondja szépen a szeretet apostola.

Végül az isteni parancs: „Szeresd felebarátodat, mint tennenmagadat”, *általános, minden emberre kiterjedő szeretetre* kötelez minket. „*Hacsak azokat szeretitek, kik titeket szeretnek, minő jutalmatok lesznek?*” (Mt 5,46). kérdi az Úr.

„Mindenki felebarátja mindenkinek – mondja *Szent Ágoston* – mert hiszen nem lehet különböztetés ott a származásra nézve, hol közös a természet. Minden embert felebarátodnak tarts tehát, ha nem keresztény is. Mert hiszen nem tudod, mi ő *Isten* előtt s mi szándéka lehet még vele *Istennek*. Aki ma még bálványozó s kődarabot imád, holnap megtérhet s az igaz *Istent* imádhathatja talán buzgóbban, mint te ...”

Tehát minden embert szeretnünk kell, legyen az bár más hitű, hitetlen vagy gonosz, mert *Szalézi Szent Ferenc* szerint „az oly szeretet, mely válogat a személyek között, hogy kiket szeressen, nem szeretet”.

Jézus Krisztus Egyházának mindig ez volt a tanítása s álláspontja. Segélyezte a szükségben levő eretnekeket, pogányokat, zsidókat. Maguk a pápák jártak ebben elő jópéldával. *VI. Pius* protestáns ifjút, kivel a szent Péter-bazilikában esetleg találkozott, saját költségén képeztetett ki a festésben. Ugyanezt tette *IX. Pius* a protestáns *Johnston Györggyel*. Közismert a pápák méltányos, humánus eljárása még a zsidókkal is, kiknek gyakran erélyes védelmére keltek üldözőikkel szemben. *XI. Pius* is a nagyszerű segélyakciójában, melyet a bolsevik uralom által tönkrement, éhhalállal küzdő oroszok érdekében indított, nem tesz különbséget katolikus és szakadár között. És ebben az Egyház s annak feje csupán az isteni *Mester* szívét utánozza. Az *Úr Jézus*, ha valaki reája szorult, nem kutatta előbb, hogy vajon zsidó vagy nem zsidó, igaz avagy bűnös-e a szükségét szenvedő. Megszívlelendő az is, hogy egyik legszebb példabeszédében az irgalom mintaképének éppen szamaritánust, szóval eretneket állított oda, megszegyenítve ezzel a zsidó szűkkeblűséget s tanítva Egyházát, hogy míg a hit éles határvonalait épen őrzi, a szeretetben ne állítson szűkkeblű korlátokat. Az Úr maga is csodát művelt, hogy a szegény kananei pogány asszonyt segítse, megvigasztalja.

Midőn azonban úgy az ó-, mint az újszövetségi törvény a felebaráti szeretetet az önszeretettel hozza párhuzamba: „*szeresd felebarátodat, mint tennenmagadat*” (Lev 19,18; Mt 22,39; Mk 12,31), ezzel távolról sem akar arra kötelezni, hogy embertársainkat annyira szeressük, mint amennyire magunkat szeretjük.

A törvény csupán azt akarja hangsúlyozni, hogy az *indítóokok* a felebaráti szeretetre s a helyes önszeretetre *ugyanazok*. Ha szeretjük magunkat, mert *Isten* képe, gyermeke, Krisztus tagja, mennyország örököse vagyunk; ugyane jogcímeken szeretet illeti meg felebarátainkat is. A szeretet foka, mértéke, módja – nagyon világos – más és más lehet, sőt legyen is önmagunkkal s *különböző* felebarátainkkal szemben. Szóval a szeretetnek meg kell tartania a *helyes rendet*, melyet a *hit* s a *józan ész* szabnak eléje.

A szeretet rendje

Hogy ebben a nem könnyű kérdésben vezérelveket adhassunk, egynémely fogalom tisztázását kell röviden előrebocsátanunk.

A szeretet jót akar, jót kíván, jót tesz. Jó pedig van három rendbeli.

a) Az első rendbe tartoznak a *lelki* és természetfeletti javak, minők az örök élet, *Isten* barátsága, kegyelme. Ezek között ismét vannak olyanok, melyek az üdvösségre elkerülhetetlenül *szükségesek* s ismét mások, melyek csupán *hasznosak*, mint például a szerzetesi hivatás. Ebbe a rendbe számítjuk természetes lelki javainkat is, minők értelmünk, szabadakaratumk, szabadságunk.

b) A második rendbe soroljuk *testi* javainkat: életet, egészséget, tagjaink épségét stb.

c) A harmadik rendet külső javaink alkotják, minők a becsület, jó hírnév s az ezeknél jóval kisebb értékű vagyon s gazdagság.

Nagyon világos, hogy minden egyébtől eltekintve, a magasabbrendű s nagyobb jó több megbecsülést érdemel, mint a kisebb s alacsonyabb rendhez tartozó.

Mínt hogy pedig a szeretetnek egyik legfőbb feladata a segélynyújtás, mindig tekintettel kell lennünk a szükség természetére s fokára, mely szeretetünket munkába hívja, tevékenységre szólítja.

Az akár minket, akár felebarátunkat szorongató szükség vagy *lelki*, vagy *testi*.

Mind a kettő különböző mérvű lehet.

a) *Végső* a lelki szükség, ha az örök boldogság elvesztése, a kárhozat szinte kikerülhetetlen. Ilyen helyzetben van a megkereszteletlen kisdéd avagy a haldokló protestáns, ki hitelveiből kifolyólag nem érzi magát kötelezve, hogy bűneit megbánja.

Végső testi szükségben van például a Dunában fuldokló.

A végső szükséghez számítjuk azokat a közlől fenyegető szerencsétlenségeket is, melyek összes vagyonunk pusztulását, súlyos, hosszú börtönt vagy becsületünk elvesztését hozhatnák reánk.

b) *Súlyos* a szükség a lelki rendben, ha az üdv elérése, a súlyos bűn elkerülése nagyon nehéz. Ilyen például annak a haldokló kereszténynek helyzete, ki a szentségekhez nem juthat s csak nagynehezen tud tökéletes bánatot indítani. A testi s külső javak rendjében súlyos szükségnek minősíthető oly baj, kereszt viselése, amely ha nem is leküzdhetetlen és reménytelen, de erőnkhez képest túl terhes.

c) *Közönséges* szükségben van az az ember, aki lelki-testi veszélyében, bajában, ha akar, aránylag könnyen tud magán segíteni, vagy nagyobb nehézség nélkül talál mást, aki őt helyzetéből kimentheti. Ilyenek a lelki rendben a közönséges bűnösök; a külső javak rendjében a köztünk élő, munkabíró szegények.

Sorrend a javak szempontjából

Tekintsük ezek után, hogy a józan ész s a hit sugallatára hallgató szeretet minő sorrendet állapít meg először is a különböző javak között.

Legelső helyen állnak *Isten javai*, a Teremtő joga az ő dicsőségére. Az egész mindenség egyedül ezt a célt szolgálja. Semmiféle lelki vagy anyagi jót sem szabad *Isten* dicsősége elé helyezni. Főleg semmi sincs, ami akár csak egyetlen bocsánatos bűnt igazolhatna, még ha az egész világ üdvössége is függene attól. Vétkeznünk nem szabad, még ha ezzel az ördögökből szeráfokat csinálhatnánk is. A cél nem szentesíti az eszközt. Az *Isten* dicsőségének, javának legkisebb sérelme végtelenül fontosabb, mint az egész teremtés szerencséje, boldogsága.

A szentek tisztán látják ezt a hit éles szemével: „Meghalok anélkül – kiált fel *Pazzisi Szent Magdolna* – hogy valaha fel tudtam volna fogni, miként lehet az, hogy ember halálos bűnbe beleegyezzék”. És *Liguri Szent Alfonz*: „Inkább akarok tüzes kemencében elégni, mint sem bűnt elkövetni”.

Münster vidékén egyszerű, jámbor parasztember ezt a jellemző s nagyon igaz választ adta barátjának, aki jégeső okozta nagy bajáról panaszkodott: „Ez csak kár, de nem baj. Baj egyedül csak a bűn”. (Stollberg: Geschichte J. Chr.)

Így vigasztalta *Aranyszájú Szent János* is *Olympiászt*, az istenfélő, gazdag s jótékony özvegyasszonyt, akit kaján ellenségei minden vagyonából kiforgatni igyekeztek: „Minő szerencsétlenséget okozhatnak neked? Talán megfoszt a bírói ítélet vagyondtól! Ám akkor megszabadulsz a gondoktól, hogyan tartsd fenn azt s miként osztogassad az alamizsnát. Ha száműznek a városból és hazátlanul kell bolyongnod, csak azt fogod tenni *Isten* dicsőségére, amit mások kíváncsiságból tesznek. Elveszik életedet? Ezzel csak hamarabb fizeted le azt a tartozást, mely mindnyájunkat terhel s előbb jutsz az örök boldogság honába. Jusson eszedbe, amit annyiszor mondtam s most újra mondok: csak egy van, amitől félni kell s ez – a bűn”.

Második helyet foglalják a javak között a mi tulajdon szükséges lelki javaink: üdvösségünk, büntetlenségünk, ártatlanságunk. Ezeket senki kedvéért semmi áron feláldoznunk nem szabad, „*mert mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, önmagát pedig elveszti, vagy megkárosítja?*” (Lk 9,25) Bűnbe, biztos bűnveszélybe tehát még más üdvösségéért sem rohanhatok. Ez nem volna okos és helyes irgalmasság. Azokat azonban, kik jószándékból, kellő óvatossággal veszélyeztetik lelküket – főképp ha arra hivatásuk is kötelezi őket – *Isten* bizonyosan nem fogja cserbenhagyni.

Nem szükséges lelki javainkat azonban bűn nélkül tehetjük mások lelki, sőt anyagi java mögé. Kívánhatunk másnak több s nagyobb erényt stb., mint magunknak. Más kérdés az, vajon okosak-e az ilyen kívánságok.

Nemcsak megengedett, de dicséretreméltó dolog az általunk elnyert búcsúkat s a minden jócselekedetekben rejlő elégtételi értéket a tisztító tűzben szenvedő lelkekért ajánlani fel s így lemondani arról, hogy mi hamarabb jussunk az égbe, *Isten* színe látására. Ezért a haladéért amúgy is gazdag kárpótlás a nagy érdem, a fokozott jutalom és a dicsőség, amellyel *Isten* egykor az égben kitünteti azokat, kik a felebaráti szeretetet ily hősi módon gyakorolták. (Actus heroicus, hősi cselekedet.) Az sem vétkezik, sőt a körülmények szerint kötelességét teljesíti, aki az annyi érdemmel s jutalommal kecsegtető szerzetesi hivatásának követését elhalasztja, hogy *szükségben* levő hozzátartozóit segítse.

Midőn testi vagy külső javakról van szó, bár nincs megparancsolva, hogy felebarátunkat magunknál *jobban* szeressük, de egyes kivételes esetektől eltekintve megtehetjük azt. Feláldozhatjuk vagyonunkat, jóhírnevünket, sőt életünket is, hogy felebarátunkat hasonló áldozattól megkíméljük. Az Egyház története, a szentek élete számtalan szebbnél-szebb ily erény példával szolgál az ámuló világnak, melynek ebben a magas légkörben már kifogy a lélekzete.

Páli Szent Vince 1622-ben *Marseille*-ben a kikötő körül járkálva fiatal gályarabra akadt, kinek nemes, szelíd vonásai különös érdeklődésre s részvételre indították. Ez kérdezősködésére elmondotta szomorú esetet: „Én – szólt – jó, becsületes haszonbérőnek vagyok gyermeke. Néhány barátom unszolására vadorzásra vetemedtünk s a nekünk ellenálló urasági tisztet majdnem meggyilkoltuk. Hatévi gályarabságot kaptam érte. Apámat megölte a bánat, kicsiny vagyonomat a per megemésztette, feleségemnek, gyermekeimnek hiányzik a kenyérkeresőjük. Mily szívesen dolgoznám értük!” – Könnyzáró hullott szeméből, szava elakadt a zokogástól. Az *Isten* szíve szerinti pap nem hagyta tovább beszélni. A gályarabok felügyelőjéhez lépett: „Uram – szólott – eressze szabadon ezt a fiatalembert, oldozza fel láncait. Íme itt az én két kezem, én magamra vállalom s elszenvedem helyette a még hátralevő három esztendőt”. A parancsnok bámul s némi ellenvetéseket tesz... Mindent felgondoltam – felele erre Vince – tudom, hogy az emberek szemében becstelen leszek, de *Istent* egyedül illeti meg az ítélet a becsület felett. Az ő ítélete mellettem fog szólni. Erre a fiatalemberré szükség van otthon; én viselem helyette láncait.” A rabot elbocsátották, *Vincét* láncra verték. Az egész időt kitöltötte a gályán. Békák s a gyalázat öltönye rajta, de nyugalomtól s a hitből fakadt békés derűtől ragyog az arca. Hősi áldozatával s türelmével

meghódította s térítette valamennyi durvalelkű társát, olyannyira, hogy midőn a gályát elhagyta, *Szent Pállal* elmondhatta: „*Krisztus Jézusban az evangélium által én nemzettelek titeket*”. (1Kor 4,15)

Midőn 1889. január 30-án a spanyol *Remus* gőzös a Filippi-szigetek környékén hajótörést szenvedett, a rajta utazó két misszionárius egyike nem volt arra bírható, hogy a hajót elhagyja, míg csak valamennyi utas megmentve nincs. A fedélzeten térdelve imádkozott az egyik, midőn a hullámok átcsaptak felette. A másik ugyan végül a mentőcsónakba szállott, ámde mikor egyik szerencsétlen fuldokló a hullámokból felvételért esengett, a tengerbe vetette magát, lemondva helyéről s életéről szegény felebarátja javára, akit egyébként a máris nagy zsúfoltság miatt nem lehetett volna megmenteni. A misszionáriusok egyike *P. Ragmond Pál* jezsuita, a másik *P. Dorando* ferences volt.

Sorrend a szükség szempontjából

Ha pedig a szeretet rendjét a szükség szempontjából vizsgáljuk, a józan ész s a hit a következő irányelveket szegzi le:

Midőn felebarátunk *végső* lelki veszélyben forog, kötelesek vagyunk életünk kockáztatásával is segélyre sietnünk, feltéve, hogy a mi közbenlépésünk felétlenül szükséges s egyben biztos eredménnyel kecsegtet.

Ha embertársunknak csupán *testi élete* jutott végveszélybe, önmagunk feláldozása ugyan szorosan nem kötelező, de súlyos nehézségek árán is vállalkoznunk kell megmentésére. Tűzvész, árvíz vagy egyéb katasztrófák nem ritkán nyújtanak alkalmat, hogy szeretetünk őszinteségéről s hordozókéességéről bizonyosságot tegyünk.

Midőn felebarátunk csupán *súlyos* lelki s testi helyzetbe jutott, mi csak akkor vagyunk szorosan kötelesek istápolni őt, ha azt nagyobb kellemetlenség nélkül megtehetjük.

Ha azonban hivatalból vállalkozunk mások teste-lelke védelmére, támogatására, még *súlyos* nehézségek árán is segélyt kell nyújtanunk azoknak, kik reánk szorulnak, ha nem is forognak éppen végveszélyben. Lelkipásztorok, orvosok gyakran jönnek ily helyzetbe.

Például *Tirolban* egy ily alkalommal a híve vigasztalására siető lelkipásztor a meredek hegyi útról az éj sötétében a mélységbe zuhant. A plébániabeliek a szerencsétlenség helyén hálából emléket emeltek. Felállították gyönyörű nagy keresztjét a nagy Lelkipásztornak, aki szintén életét adta oda, mikor a juhait kereste.

Közönséges szükségben levőknek, akik ti. minden nagyobb nehézség nélkül maguk is tudnak helyzetükön segíteni, szorosan senki sem köteles különös segélyt nyújtani.

Sorrend a segélyzendők szempontjából

Végül, midőn a segélynyújtás sorrendjét állapítjuk meg, tekintetbe kell vennünk a reánk szoruló személyeket s azoknak hozzánk való viszonyát.

Általában véve előbb és inkább kell azokon segítenünk, akikkel minket a *Gondviselés* szorosabban egybefűzött.

A legerősebb kapcsolatot – *mikor a segélynyújtásról* van szó – a *test s vér* alkotja. Itt ismét legelső helyen áll a *feleség*, akiért az ember elhagyja atyját, anyját, aztán következik a *gyermek*, a *szülő*, a *testvér*, végül a többi *rokonság*. De mégis, midőn a végső szükségről van szó, *Szent Tamás* tanítása szerint a szülő részesítendő előnyben, mint akinek, *Isten* után, létünket köszönjük. (2–2 q 26. a. 6–11.)

A test és vér kapcsa után következik a *lelki, erkölcsi*, végül a *polgári* összeköttetés.

Nem vádolható tehát szűkkeblűségről, hanem inkább a józan ész és hit elvei szerint cselekszik az, aki inkább segíti családtagját, rokonát, hitsorsosát, az erényest, a honfitársat, mint másokat, hacsak a rendkívüli szükség ennek a rendnek megmásítását nem követeli.

VI. Az ellenszseretet

Ami szorosán kötelező

Lichtwer szép költeményében a következő kis tanulságos legendát beszéli el: Gazdag édesapa három fia között szétosztja az örökséget. Remek gyémántját azonban külön annak tartja fenn, aki ezt a legnemesebb ékkövet a legnemesebb jótettel érdemli ki. A fiúk aztán világnak mennek. Majd otthonukba visszatérve, az egyik azzal számol be atyjának, hogy valakinek, ki összes vagyonát rábízta, mindent hiánytalanul, becsülettel visszaadott. „Kötelességed volt” – felelt röviden az apa. „Én – állott elő a másik – gyermek után ugrottam a vízbe, hogy azt kimentsem onnan.” „Dicséretreméltó tett volt, de nem valami különösen nemes” – volt az apai válasz. A harmadik elbeszélte, hogy halálos ellenségét mélységes örvény szegélyén látta aludni; nem lökte le, hanem felébresztette s kimentette a halálveszélyből. „Tied a gyémánt – szólta az atya. – Mert nemesebbet az ember mit tehet, mintha ellenségének rosszért jóval fizet.”

Ez a kis mese megadja a választ arra a kérdésre, vajon a szeretet rendjében, melyről az imént tárgyaltunk, jut-e hely az ellenségeknél is.

A pogány világ jóllehet itt-ott kénytelen volt az ellenszseretben megnyilatkozó nagyság előtt meghajolni, annak általánosan kötelező voltát nem ismerte el.

Mikor *Lysander* spártai királynak szemére hányták, hogy ellenségeinek tett esküjét megszegé, így válaszolt: „Azzal a rosszal, melyet ellenségnek teszünk, nem vétünk az igazságosság ellen sem az istenek, sem az emberek előtt”.

Marcus Antonius római császár kétségkívül a kereszténység hatása alatt bocsátott meg *Avidius Cassius*nak, ki magát ellenszszárnak tolta fel. Mikor bosszúra izgatták, így szólott: „Azt nem teszem; ellenkezőleg megbocsátok neki, mert egy császár nem tehet istenibbet, mintha kegyesnek bizonyítja magát; ez istenné teszi őt a földön”. (Scherer: Exempl. Lesik. 1031.)

Az Ószövetség népe, habár a törvény a fülébe harsogta: „*Ne keress bosszúállást, se meg ne emlékezzél polgártársaid igazságtalanságáról*” (Lev 19,18) s jóllehet, az ellenszszseretnek legszebb példáit látta maga előtt egy Jákob patriarchában, Ezsauban, Dávid királyban, ámde annak tiszta fogalmára fel sem emelkedett. A zsidó feljogosítva érezte magát, hogy gyűlölje népe s vallása ellenségeit.

Csak *Jézus Krisztus* befejezett tökéletességű tana, vallása adott e tekintetben is a világnak követendő tévmentes szabályt s utolérhetetlenül szép példákat.

„*Hallottátok, hogy mondatott: Szeresd felebarátodat és gyűlöljed ellenségedet.*

Én pedig mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket és jót tegyetek azokkal, kik titeket gyűlölnek és imádkoztatok üldözőitekért és rágalmazóitokért; hogy fiaii legyetek atyátoknak, ki mennyekben vagyon, ki az ő napját felvirrasztja a jókra és gonoszokra és esőt ad az igazaknak és hamisaknak.” (Mt 5,43.44)

„*Hogyha ti meg nem bocsátotok, a ti Atyátok, ki mennyekben vagyon, sem bocsátja meg bűneiteket.*” (Mk 11,26)

Ellenségnek itt azt nevezzük, aki bennünket gyűlöl, megbántott, velünk igazságtalan volt, nekünk szándékosan kárt okozott.

Ellenben tévesen neveznök ellenségünknek azt, aki bennünk nem a személyt, hanem egynémely rossz tulajdonságunkat helyteleníti, megrója; vagy akit mi erkölcsi vagy egyéb fogyatkozása miatt kevésbé szívlelünk.

Midőn az *Úr* törvénye, melyet az imént idéztünk, bennünket az ellenségszeretetre kötelez, úgy a belső jóindulatot, mint annak külső megnyilvánulását megköveteli tőlünk.

Ami a belsőt illeti, *szoros értelemben* megfelelünk kötelességünknek, ha az általános felebaráti szeretetből, imáinkból ellenségünket sem zárjuk ki, ha készek vagyunk szükség esetén őt is megélni.

A külső szempontjából megteesszük, amivel *szorosán* tartozunk, ha nem tagadjuk meg ellenségünköt a szeretet *közönséges* jeleit, minők például a köszöntésnek, megszólításnak viszonzása s azok a társadalmi szolgálatok és érintkezések, melyek sértés nélkül senkivel szemben sem mellőzhetők.

A szeretetnek *különös* jelei azonban, aminők a vendégül hívás, látogatás, nyájas társalgás senkivel s így ellenségeinkkel szemben sem kötelezők, legfeljebb oly ritka esetben, midőn a kitérés előlük nyilván haragot, gyűlöletet árulna el.

A megbocsátás

Az ellenségszeretetnek leglényegesebb gyakorlata, a *megbocsátás*, éppen abban áll, hogy a *belső* gyűlöletnek helyt nem adunk, illetőleg azzal felhagyunk s újból megadjuk a szeretetnek *közönséges* jeleit.

Az előbbi, ti. a gyűlölettel való tartózkodás, annak leküzdése haladékot nem tűr. A szeretet külső jeleit azonban megfelelő okból egy időre meg is tagadhatjuk. Így nem vétkeznék az, aki hideg, zárkózott magatartással neheztelését, fájdalmát a sértővel szemben elárulja, azon bizonyos elégtételt vesz magának, sőt azt ilymódon javítani igyekszik. Az ily eljárás azonban *hosszan ne tartson*, mert botrányra ad okot s a sértőben – nem alaptalanul – azt a hitet ébreszti, hogy mi őt szívünkben gyűlöljük s ellenségei vagyunk.

A *kicsinyes okból* eredő duzzogás, egymás kikerülése, amennyiben nem tart soká s nem a gyűlöletet sugallja, *bocsánatos* bűn.

A hosszú haragtartás, melyre *nagyobb sértés* szolgáltatott okot, rendesen súlyos bűn, mert, eltekintve a botránytól, melyet a keresztény társadalomban előidéző, gyűlölet nélkül alig képzelhető.

Az őszinte bocsánat nem zárja ki, hogy emellett a sértésért, igazságtalanságért, kárért sértőnköt *elégtételt kívánjunk*, sőt ügyünket a bíróság elé vigyük. Ez utóbbi eszökhöz azonban csak akkor fordulunk, ha azt a közjó vagy jelentékeny magánjó úgy kívánja. Ellenben tekintsünk el attól, ha semmi haszon, hanem inkább csak megrögzöttebb ellenségeskedés támadna belőle. Hagyjuk inkább ügyünket az Úrra, ki azt mondja magáról: „*Enyém a bosszúállás, én megfizetek annak idején...*” (MTörv 32,35)

A kibékülés

A megbocsátásnak legnyilvánvalóbb jele s többnyire szükségképpen megnyilatkozása a forma szerinti kibékülés.

Elsősorban a sértőre hárul a kötelesség, hogy azt keresse, illetőleg arra, aki inkább vagy előbb sértett. A megsértett fél pedig tartozik keresztény szeretetből a felajánlott békejobbot valamely módon elfogadni és pedig mindjárt, hacsak a megbántás által okozott nagy lelki fájdalom bizonyos húzódozást s haladékot nem tesz érthetővé s menthetővé.

Chantal Szent Franciskának, az „erős asszonynak” is tetemes időbe került, míg azt, ki férjét véletlenül meggyilkolta, maga elé bocsátás a megkérlelést külsőleg is elfogadja. De aztán annál fényesebb jelét adta hősi lelkének, midőn a gyilkos gyermekét keresztvízre vitte s így vele ő, a bárónő, lelki rokonságra lépett.

Minthogy pedig a gyakorlatban sokszor alig lehet megállapítani, ki a sértő és ki a sértett, ne várja egyik fél sem, míg a másik közeledik hozzá, hanem kövesse Urunk bölcs utasítását: „Ha ajándékodat az oltárra viszed és ott eszedbe jut, hogy *atyádfiának van ellened valamije*: hagyd ott ajándékodat az oltár előtt és menj előbb megbékélni atyádfiával”. (Mt 5,23.24)

Tegyük ezt annál inkább, mert az önszeretet igen gyakran vakít s mindenik féllel azt hiteti el, hogy ő az ártatlan.

A kibékülésnek egyetlen módja némelykor a bocsánatkérés. A gyermek, az alattvaló ez elől ki nem térhet. Többnyire azonban elég, ha közeledésünknek egyéb jelét adjuk s viselkedésünkkel eláruljuk, hogy komolyan sajnáljuk az ejtett sérelmet. A felebbvaló, ha a sértésen kívül egyéb kárt nem okozott, barátságos magatartásával alattvalójának mindig megadja a szükséges elégtételt.

A bocsánatkérés *közvetítő* által is megtörténhetik. Ha magunk megtettük a lépést haragosunk kiengesztelésére, megmutattuk készségünket a békülésre, ámde visszautasítással találkoztunk, a felelősséget a másik félre hárítottuk s nyugodtan járulhatunk a szentségekhez.

Hősi példák

Megadtuk az előzőkben a keresztény erkölcsstan követelményeit az ellenségszeretet szempontjából. Az igazi szeretet azonban nem szokott megállni a szoros kötelesség mezsgyéjén, hanem merészen nekivág az erény hegyeinek s nem ritkán szédületesen magasra viszi a sziklás, meredek utakon. Versenyre igyekszik kelni magával *Istennel*, aki, „midőn még ellenségei valánk”, egyszülötte feláldozása által békült ki velünk. Valóban isteni tett. Mert hiszen „*igazért is alig hal meg valaki; jótévőért talán valaki kész lenne meghalni. Az Isten pedig hozzánk való szeretetét azáltal ajánlja, hogy még mikor bűnösök valánk ... halt meg Krisztus miérettünk.*” (Róm 5,6–10)

A szeretet a harag, gyűlölet indulatát, melyet minden sérelem bennünk természetszerűleg ébreszt, a saját földjén támadja meg s merészen átmegy az offenzívába. „Gyűlöl téged valaki szívében? – kérdi *Szent Bernát* – szeresd te őt szívedből. Ártott valaki neked szájával? Nyisd meg érette szádát imádságra. Tettel bántott meg valaki? Tégy te vele jót szeretetből. Ó, áldott bosszú, békét hozó a felebarátnak és felettébb tetsző Istennek.”

A szeretet mindent feled

a) Nevezetesen a szeretet őszintén, szívből, teljesen s bőségesen bocsát meg ellenségének s komolyan akarja feledni a megbántásokat. Egyik görög államférfinak az ókorban bizonyos szédelő varázsszert ajánlottak megvételre, amely által mindenre lehet emlékezni. „Oly orvosságot hozz nekem – felelé amaz szomorú mosollyal – melytől feledni tudok, azt megveszem tőled.”

Mi keresztények ismerjük ezt a bájtalt, *szeretet* a neve.

Ivott abból *Gualberti Szent János* (†1073), a firenzei ifjú olasz nemes katona. Testvérét, *Hugót* meggyilkolták. Maga az édesatyja tüzelte s kötelezte *Jánost* az akkorában divatos vérbosszúra. Éppen nagypéntek volt, midőn mezei birtokáról hazatérőben magányos szűk síkatoron testvére gyilkosával magát szemben találja. Ez a biztos halál félelmétől reszketve leborul előtte s keresztbefont karokkal, miáltal a *Megfeszítettre* akart emlékeztetni, így esengett: „Azért, aki a mai napon meghalt értünk a kereszten, könyörülj rajtam”. *János* néhány pillanatig mintegy megbénultan állott. Majd odafutott hozzá, keblére ölelte: „Amit *Jézus* nevében kérsz – szólt meghatottan – azt a mai napon nem tagadhatom meg. Megbocsátok, ahogy *Jézus* is megbocsátott ellenségeinek. Imádkozzál, hogy *Jézus* is megbocsásson nekem!” A hősi tettnek jutalma nem maradt el. Az eddig világias, könnyelmű

Jánost mélységes bűnbánat szállotta meg. Betért *Firenze* egyik templomába s vezekelve borult a feszület elé. Világosan látja erre, hogy az *Üdvözítő* töviskoronás fejét feléje hajtja. Jele volt ez a bűnbocsánatnak. *Jánosból* szerzetes, sőt rendalapító lett.

Ily teljesen tudott megbocsátani *Szalézi Szent Ferenc* is. Bizonyos ügyvéd megfejthetetlen okból halálos gyűlölettel viseltetett iránta. A szent férfiú egyszer biztosította őt: „Uram, tudom, hogy ön az én ellenségem, de higgye meg nekem, még ha fél szememet kiütné is, a másikkal még akkor is barátságosan tekintenek önre”. Az ügyvéd azonban nem engesztelődön, sőt kevéssel utóbb rálőtt a püspökre. A golyó azonban nem *Szent Ferencet*, hanem egyik kísérő papját találta el. A gonosztevőt halálra ítélték s csak *Szent Ferenc* buzgó közbenjárására kapott kegyelmet. A szent püspök most személyesen vitte el az ügyvédnek a felmentő okiratot a börtönbe. A gonosztevő azonban arcuköpte és eltaszította magától élete megmentőjét. A szent férfiú erre a következő szelíd szavakkal vett tőle búcsút: „Ügyvéd úr, kimentettem önt a világi igazságszolgáltatás kezéből, de ha meg nem tér, bizonyosan az örök igazságosság kezébe kerül, ahonnan aztán önt senki többé meg nem mentheti”.

A szeretet imádkozik ellenségeiért

b) Az igazi szeretet *Jézus* dicső példája szerint nemcsak nem zárja ki imáiból az ellenséget, hanem egyenesen, kifejezetten azért imádkozik.

Így tett *Szent István* első vértanú, aki, miközben megkövezték, „*térdeire esvén, nagy szóval kiálta, mondván: Uram, ne tulajdonítsd nekik e bűnt*”. (ApCsel 7,60)

Szent Sabin assisi püspököt két szerpapjával együtt a keresztény hitért *Venustianus* kegyetlen helytartó foglyul ejti. A két szerpapot nyomban kivégeztette, a szent püspöknek azonban egyelőre csak kezeit vágatta le. Kevéssel utóbb a helytartó heves szemfájásba esik. Orvosai nem tudnak segíteni. Erre a szent férfiúhoz folyamodik segélyért, ki csodatevő hírében állott. *Sabin* feledve a bántalmat és sérelmet, felemelte csonka kezét s imádkozott s íme a helytartó szeme nyomban meggyógyult.

Midőn *Hofbauer Szent Kelemen* egy alkalommal a részegeskedésről s fajtalanságról prédikált, valaki, aki bizonnal nagyon találva érezte magát, ádáz szitkok között követ dobott be szobájába. A szomszédok a zajra összefutnak s el akarnak bánni az aljas merénylővel. *Hofbauer* azonban, kit a *Gondviselés* a sérüléstől megóvott, kikiáltott nekik: „Hagyjatok békét ennek az embernek. Nyomban megyek, hogy érette a szentmisét bemutassam”.

Magyarhoni *Szent Erzsébet* is ezt az iskolát járta, összefoglalta valamennyi ellenségét és kérte Istent, hogy mindnyáját viszont valami különös kegyelemben részesítse. Erre mennyei szózatot hallott: „*Erzsébet*, még soha életedben nem végeztél imát, mely *Istennek* annyira tetsző lett volna, mint ez az imádságod ellenségeidért és megbántóidért”.

A szeretet jót tesz ellenségeivel

c) De a szeretet nem éri be a bocsánattal s imával, ami egyébként a legnagyobb jótétemény, hanem igyekszik minden módon segítségére lenni ellenségének.

Fourier Szent Péter (†1640) azt a szegény asszonyt, ki őt nyilvánosan gyalázta, ettől fogva rendszeres segélyben részesíté. Mikor pedig annak haláláról értesült, szomorúan monda: „Most már nincs senkim, aki oly őszintén megmondaná nekem az igazságot, mint ahogy ez a nő tette”.

Loyolai Szent Ignác, mikor megtudta, hogy hűtelen barátja, ki párizsi tanulmányai idején mindenéből kifosztotta, *Rouenban* betegen s nagy nyomorban fekszik, nyomban oda sietett s gyengéd szeretettel ápolta.

Szienenai Szent Katalin hosszú időn át buzgalommal, cseléd módjára kiszolgálta azt az asszonyt, aki őt csúf rágalommal gyalázatos életről vádolta.

Aranyszájú Szent János is, mint maga beszéli, kitárt karjával mentette meg a biztos haláltól a vele egy kocsiiban utazó, őt számkivetésbe hurcoló *Miletius* helytartót, akit a főpásztoráért aggódó, feldühödött nép bizton megkövezett volna.

1700-ban történt a dánok s svédok közt lefolyt háború alatt. Egyik előkelő *flensburgi* kereskedőcsalád sarja – *Keresztélynek* hívták – mint közkatona állott őrt a lezajlott csata terén. Sikerült nagynehezen, drága pénzen palack sörhöz jutnia. Éppen ajkához készül emelni, mikor súlyosan sebesült nyögését hallja. Ellenséges svéd katona volt, kinek mindkét lábát elvitte az ágyúgolyó. A dán vitéz erre nemes elhatározással hozzá lép, föléje hajol s neki nyújtja az enyhítő italt. E pillanatban pisztoly dördült el. A hálátlan svéd halállal akarta visszafizetni ellensége jótettét. A golyó szerencsére célt tévesztett. *Keresztély* erre nyugodtan visszavonja a palackot, félig kiüríti, aztán megint csak odanyújtja a sebesültnek: „Te kópé – szólt – most már csak a felét kapod meg”. Ez időtől fogva királyi rendeletre *Keresztély* nemesi címet viselhetett, melyben félig telt söröspalack van ábrázolva, hogy mindörökké hirdesse az utókornak az ellenségszeretemben megnyilvánuló nagylelkűséget, hősiességet.

Mindezek méltóknak bizonyultak a keresztény névre s becsületet hoztak arra a vallásra, melyet már *Tertullian* így védelmez az öskeresztény időkben: „Mi ellenségeink szeretetére is kötelezve vagyunk; e szeretet egyedül nálunk szokásos szeretet. A jóbarátokat szeretni, ezt mindenki megteszi, hanem az ellenséget is szeretni, ez egyedül a keresztények dolga”.

Ellenvetések

Szép s felséges az ellenségszeretet erénye, de tagadhatatlan, hogy nem kis önlegyőzést s áldozatot követel a gyenge emberi természettől. Éppen azért nem csoda, ha sokan kibúvókat keresnek előle vagy legalább is e tekintetben óhajtanák beérni a legkevesebbel.

„Megbocsátani igazságtalan.”

a) Vannak, akik – legalább is a gyakorlatban – ezt a *krisztusi* törvényt igazságtalannak tartják. Hiszen – mondják – maga a természet oltotta belénk, hogy a rosszat gyűlöljük, a bűnt, a sérelmet megtoroljuk. Igen – feleljük erre – a *rosszat* gyűlölünk kell, de nem a *személyt*, aki elkövette azt. A bűn is kétségkívül büntetést érdemel, de nem a sértett fél hivatott azt kiszolgáltatni.

Fenntartotta ezt magának az igazságos *Bíró*, ki azt állítja magáról: „*Enyém a bosszúállás, én megfizetek annak idején*”. (MTörv 32,35)

„Csodálatos, de igaz dolog – fejtegeti szépen *Aranyszájú Szent János* –, hogy *Isten* a tulajdon személye ellen elkövetett vétkeket aránylag könnyen s enyhén bírálja el, de legnagyobb szigorral bünteti azt, ki felebarátja ellen támad. *Kain* két nagy bűnt követett el. Vétkezett a vallás ellen, hitvány áldozattal becsstelenítve meg az Úr oltárát és megölte testvérét, *Ábelt*. Ki ne gondolta volna, hogy *Isten* inkább az első miatt lesz engesztelhetetlen, hiszen ez volt az *első szentségtörés* a földön. És mégis – kiált fel csodálkozva *Aranyszájú Szent János* – halljátok, mily enyhe büntetést mért ki reá ezért az Úr! Rövid szemrehányás az egész. Nem is úgy járt el vele, mint bíró, hanem mint jóbarát. De midőn *Kain* tulajdon testvére ellen vétett, az Úr nem türtözteti haragját, megátkozza a gyilkost, száműzi az erdők mélyébe s nem enged neki békét sem éjjel, sem nappal.” A büntetést nem fogja elkerülni az, ki téged megbántott s igazságtalanságot cselekedett. De ne feledd: „*Isten, a bosszúállás Ura, a bosszúállás Istene szabadon cselekszik*”. (Zsolt 93,1) Aki ki akarja kezéből a fegyvert csavarni, hogy maga alkalmazza azt, önmagát sebzi meg vele.

„Megbocsátani méltánytalan.”

b) Mások ismét legalább is *méltánytalanságot* látnak a békülékenység szellemében, a keresett, felajánlott kiengesztelődésben, főképp abban, hogy a megsértett fél, az idősebb, az előkelőbb tegye meg az első lépést. Az *Úr Jézus* maga vállalkozott egyik remek példázatával emez ellenvetés megcáfolására. Királyi emberről szól, kinek egyik szolgája tízezer talentummal (mintegy 15 millió tallérral) tartozott. Teljesen megfizethetetlen összeg ez egy szolgára nézve. A király meghallgatja adósának esdeklő kérését – tekintettel nagy nyomorára – királyi taglejtéssel mindent töröl, mindent feled, mindent elenged. És íme ugyane szolga, alighogy kiment Ura színe elől, szolgatársát, ki neki csekély száz pénzzel (mintegy 13 tallérral) tartozott, fojtogatni kezdi s tömlöcbe vetteti. Meghallja ezt a jóságos fejedelem. Haragra gyűl, maga elé idézi ezt az irgalmatlan szívű alattvalóját. „*Álnok szolga!* – dörgi felette az ítéletet – *minden adósságodat elengedtem neked, minthogy kértél engem, vajon nem kellett volna-e neked is könyörölnöd szolgatársadon, mint én könyörültem rajtad?*” – *És átadá őt a poroszlóknak, míg le nem fizeti minden adósságát. „Így cselekszik az én mennyei Atyám is veletek – zárja be Urunk gyönyörű paraboláját –, ha meg nem bocsátotok ki-ki az ő atyafiának szívetekből.”* (Vö. Mt 18.32–35)

Valóban, a mi adósságunk Istennel szemben szinte végtelen. Egy isteni élet, isteni vér tudja azt csupán letörleszteni. És íme Urunk megbocsát könnyen, megbocsát számtalanszor, megbocsát mindent. Mi pedig megkeményítjük szívünket, önérzeteskedünk s érzékenykedünk s nem akarjuk feledni nyomorult embertársunknak a fillérnyi jelentőségű sérelmeket, melyeket rajtunk, becsületünkön ejtett.

„Megbocsátani becstelen.”

c) Igen! a becsület. Ez az a bálvány, amelynek a modern ember még *Isten* barátságát s örök üdvösségét is feláldozni kész. Mi lesz a becsülettel, ha mi nem állunk bosszút, ha megbocsátunk, ha önként felajánljuk a békejobbot? Hiszen ez esetben mindenki hitvány, gyáva embernek fog minket tartani s megszakítja velünk a társadalmi összeköttetést. Ámde – kérдем én viszont – ki előtt leszünk becsületvesztettek, ha keresztény módon nagylelkűen megbocsátunk?

Isten, szentjei, angyalai előtt? Az erényt méltányolni tudó derék emberek előtt? Ezek szemében csak nyerni fogunk becsület dolgában, ha a haragról, bosszúról lemondunk. Hitvány világfiak s a csöcselék tapsát keresni pedig igazán nem érdemes és nem méltó hozzánk.

Egyébként is mi érdemel becsülést: az erő vagy a gyengeség, a bátorság avagy a gyávaság? Nemde az erőnek, a bátorságnak ítéljük oda a pálmát. És íme éppen ez az, ami megnyilatkozik a bocsánatban. A bosszúálló, a haragtartó viszont gyengeségét s gyávaságát árulja el, amit nem ritkán be is vall, mikor azt állítja, hogy „ő nem *tud* megbocsátani”. Az erős, a bátor, az tud és mer. „Aki bosszút forral – mondja már *Seneca* – az bevallja fájdalmát”, vagyis azt, hogy lelke megsérült, bezűzódott, összeroppant. Az öntudatos, erős lélek, ki bízik jó lelkiismeretében, fel sem igen veszi a sértést, mosolyog rajta, lepattan róla.

„A nagy és nemes az – mondja ugyancsak a pogány *Seneca* – aki hatalmas állat módjára a körötte ugató kutyát fel sem veszi, nyugodtan hallgatja.”

Ha a bosszúban volna a becsület, akkor a dühös ebek, a vérszopó fenevadak mind nagy becsületnek örvidenének.

Ha az ellenségszeretet, a megbocsátás csakugyan gyávaság volna, akkor ezzel a meggyalázó bélyeggel kellene illetnünk például a dicső *Radetzky* generálist, régi nagy hadseregünk egyik ünnepelet jelesét, aki 1848-ban *Milánóba*, *Lombardia* fővárosába bevonulva, atyailag szívükre kötötte vitézeinek, hogy az ellenségnek mindent szívből

megbocsássanak s meg ne torolják azt, amivel a legyőzöttek őket a háború folyamán illették. Akkor gyáva volt *Szent Vencel* király, aki orgyilkos módon reája törő testvérét a földre teperve s a kardot kezéből kicsavarva, így szólott hozzá: „Te megtámadtál engem, de azért ne félj! Csak azt jegyezd meg jól magadnak, hogy jobb *Ábelként* meghalni, mint *Kain* módjára élni. Ha azonban ez utóbbit választod, ám itt a kardod! Öntsd ki dühödöt, ittasodjál meg testvéred véréből, lakjál jól vele, gyönyörödtől én meg nem fosztalak”. *XVI. Lajos* is, mielőtt a vérpadra lépett, megeskette fiát, hogy édesatyja gyilkosain soha bosszút nem fog állani. Vajon a gyávák tesznek-e, beszélnek-e így?

Ha a bocsánatadás gyávaságra mutat, akkor gyáva volt *Szent István*, az első vértanú, sőt maga a megtestesült *Istenfia, Jézus Krisztus*, ki gyilkosainak szívből megbocsátott, érettük imádkozott, sőt életét adta üdvösségükért.

„Megbocsátani túlságosan nehéz.”

(I) Ámde mikor oly nehéz az ellenséget szeretni! Már *Szent Jeromos* szemébe néz ennek az ellenvetésnek. „Vannak – úgymond – kik (szinte) lehetlenségnek tartják az ellenségszeretet parancsát s elégségesnek állítják, ha az ember nem gyűlöl. Ami ezen felül van, több, mint amit megbír az emberi gyengeség. Ámde tudnunk kell, hogy *Jézus Krisztus* lehetlent nem parancsolt, hanem igenis a *tökéleteset*. Hiszen meg tudta ezt tenni már az ószövetségben *Dávid Saullal* s *Absalonnal* szemben. *István*, az első vértanú is imádkozott megkövezőiért. *Pál* pedig elátkozott kíván lenni üldözői érdekében. Ezt *Jézus* tette s tanította, mondván: „*Atyám! bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekesznek*”. (Lk 23,34) Más jócselekedetre nézve – folytatja a nagy egyháztudós – találhatni még mentséget, de nem a szeretet dolgában. Mondhatja valaki, én nem tudok börtölni, de állíthatja-e, hogy nem tudok szeretni? Kijelentheti valaki, hogy nem képes mindenről lemondani s egész életében szegényesen s szűziesen élni, de erősítheti-e, hogy ő ellenségeit nem szeretheti? Hiszen itt nem kell a lábnak messze futnia, sem a kéznek fárasztó munkában aláhanyatlania, hogy ebben keressen valaki mentséget. Nem mondják nekünk, menj, utazd be napkeletet, hogy megkeresd a szeretetet, sem azt, hogy hajózd be nyugatot s majd ott megtalálod azt. *Bened*, a te tulajdon *szívedben* van az, ahova a próféta betérni készlet: „*Szálljatok szívetekbe, pártütők!*” (Iz 46,8) Nem távol vidéken van tehát az, amit töletek kérnek!”

Hogy az ellenségszeretet nem könnyű dolog, senki sem tagadja. Ámde a mennyország drága; megéri, hogy érte megbocsássunk. „*Az én gyengédeim kemény utakon jártak*” (Bár 4,26) – mondja az Úr prófétája ajkai által. *Szent Lidvinának* sem volt könnyű negyven évig betegágyon sínylődni, *Szent Tibornak* parázson járni, *Szent Tivadarnak* híg ólmot inni, *Szent Lőrincnek* tüzes rostélyon megsüttetni, *Ancyrai Szent Kelemennek* huszonnyolc évig minden kínzóeszköznek magát alávetni. Valamennyien „*kemény utakon jártak*”, míg a mennyei jutalomra elérkeztek.

Kemény úton járt az az előkelő, gazdag úriasszony is, akit a lakásába berohanó gyilkos párolgó, vértől piros törrel a kezében arra kér, égre-földre esdekelve, hogy rejtse őt el üldözői elől. Az imént szúrt le egy gyermeket az utcán, ki vele ingerkedék s most a törvény szolgálai nyomában vannak ... A kegyes szívű úrnő megkönyörül rajta s biztos menedékhelyet jelöl ki neki. Alighogy sikerült a halálfélelemtől reszkető bűnöst elbujtatnia, íme már a rendőrség kopogtat ajtaján. A nyomok ide vezettek a gyilkos kutatásában. „Hatalmatokban áll őt keresni – szól az úrnő, midőn jöttük céljáról értesül – keressétek tehát!” Miközben eredmény nélkül távoznak, az egyik odaveti: „Talán még nem is tudod, hogy a te gyermeked a szerencsétlen áldozat?” Íme hozzák is már a holttestemet. Képzeltető a szegény anyának szörnyű meglepetése. Félájultán támolgyott hálószobájába, ott elzárkózott s hosszú időn át a legiszonyúbb lelki tusát vívta magával. Csak aztán tudott gyermeke holttestére borulni.

Midőn beesteledett, ételt, italt vitt a gyilkosnak rejtekhelyére, sőt erszéyben aranyat is nyújtott át neki s aztán segített neki észrevétlenül elmenekülni. *Bolognában* azt az utcát, melyben ez a hőstett végbement, századok óta „la strada pia”-nak, a „kegyesség utcájának” hívják örök emlékezetül. (Wiser: Lex. VI. 416.)

„Ő mondotta.”

Az ókor egyik bölcsének oly nagy volt tekintélye, hogy az ő véleményére való hivatkozás lezárt minden vitatkozást. „*Autosz éfa*” – mondották a tanítványok – „*ő mondotta*” s ezzel útja volt vágva minden további ellenvetésnek. Nekünk is van bölcsünk, nagyobb minden emberi tekintélynél. És ő szólott: „*Én pedig mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket*”. (Mt 5,44) És ezzel el kell némulnia minden vitának, s minden kifogásnak. Sőt isteni *Mesterünknek* ez volt úgyszólván az utolsó kívánsága, a végrendelet, melyet nekünk hagyott. Mert midőn a keresztfán ellenségeiért *fennhangon* imádkozott, ezzel hő óhaját is kifejezte, hogy tanítványai őt ebben utánozzák: „*Példát adtam nektek, hogy amint én cselekedtem, ti is úgy cselekedjete*”. (Jn 13,15)

Ez tehát a haldokló édesapának utolsó kérése, melyet a kereszt halálos ágyáról szederjes, kékülő ajkával hozzánk, gyermekeihez intéz: „*Szeressétek ellenségeiteket*”. Nincs s nem lehet közöttünk oly hálátlan, elfajult gyermek, ki ennek a kérésnek hűségese teljesítését ne tartaná legszentebb fiúi kötelességének.

VII. A keresztény irgalmasság

Jézus szívéből született

Minden nagy művész remekeit el szokta látni kézjegyével, hogy ebből az utókor a mű származására, alkotójára következtetni tudjon. Így járt el *Isten* is, a művészek művésze, a végtelen jóság és irgalom. Legnagyobb remekébe, az emberi szívbe belenyomta bélyegét: a szinte ellenállhatatlan ösztönt a részvétre, irgalomra. Az áteredő bűn katasztrófája, ha nem is tudta ezt az isteni vonást a szívből kitörölni, de kemény jégkéreggel vonta be.

A pogány világ nem igen ismerte az irgalmat. Világos bizonyosága ennek, hogy még az ókor legnemesebb s legkiválóbb szellemei sem találtak a kegyetlen rabszolgaságon kifogásolni valót. Még a kiváló *Aristoteles* is azt tanítja: „A természet a szabad ember testét más anyagból alkotja, mint a rabszolgáét, tehát a rabszolgaság igazságos”. A gyenge gyermek, a beteg iránt nem volt könyörület. *Cicerónak*, *Senecának* csak megvető szava van a szegényekkel szemben s a szánalmat, részvétet jellemhibának, szellemi és lelki gyengeségnek minősítik. *Horatius* gúnyszavakat szór a „piszkos szegénységre”. *Vergilius* erénynek minősíti a szegények iránt részvétet nem tanúsítani. *Plautus* egyik színdarabjában nyíltan kimondja: „Az nem tesz a koldusokkal jót, ki nekik enni és inni ad. Mert amit odaad, az el van veszve, a szegény nyomorúsága pedig csak meg van hosszabbítva”. A pogány, ha adott alamizsnát, ezt csak leplezett önzésből tette. *Polybius* hallatlan dolognak tartja, hogy a római pogány önként s haszonlesés nélkül juttatott volna valaha koldusnak alamizsnát.

De annál inkább ismerte a pogány világ a zsarolást. A „nagy” *Brutus* a leggonoszabb uzsorás volt, ki még a legpiszkosabb üzletektől sem riadt vissza. *Lucillus* mesés vagyonát, melyből Rómában hallatlan módon dőzsölt, Ázsiában rendszeres zsarolással gyűjtötte össze. *Seneca* maga, ki oly szépségesen tud írni a jóságról és jótékonyságról, a legnagyobb uzsorások egyike volt, kiket a föld hátán hordott. *Britanniában* több milliót adott uzsoráskamatra s hogy még nagyobb nyereséget zsaroljon ki, hirtelen felmondott minden

adósának, miáltal egész *Britanniát* lázadásra ingerelte. *Cicero* sem volt különb nála. A pogány fő- s alsóhivatalnok többnyire mind uzsorás volt. *Crassus, Verres, Cotta, Pompeius* óriás összegeket harácsolnak össze a provinciákban. Pedig ezek voltak az akkori világ hangadói s a mai napig – gyakran a kereszténység rovására – fennen magasztalt klasszikus műveltség képviselői.

Azonban *Jézus Krisztus*, a megtestesült isteni jóság a szeretet megjelenése az irgalom hajnalhasadását jelenti e földön. Mintha csak azért lett volna emberré, hogy legyen szíve, mely tud szánakozni. Szív nélkül ugyanis, mint egyéb nyelvek jellemzően kifejezik (*miser cordia, Barmherzigkeit*), az irgalom emberileg alig képzelhető. Igen! szívet vall magáénak az *Úr*, gyengéden résztvevő szívet, mely mindenki számára nyílt, mindenkire leereszkedik: „*Jöjjetek – úgymond – hozzám mindnyájan, kik fáradotok és terhelve vagytok és én megnyugtatlak titeket*”. (Mt 11,28) Ő volt az első, ki a világon elmondotta: „*Szánom a sereget*”. (Mk 8,2)

A kereszténységben azonban az irgalom gyakorlata nem csupán ideális erény, nemcsak tanács, hanem valóságos törvény. Mert ha kötelesek vagyunk, amint fent láttuk, felebarátunkat, sőt ellenségünket is szeretni, mennyivel inkább könyörölni azokon, kik reánk szorulnak s segélyünk nélkül talán elpusztulnának.

Keresztény kötelesség tehát általában véve a szükségben lévő embertársainkat istápolni, tőlük a bajt, veszélyt elhárítani. Egyenesen felkeresni azonban a szűkölközőket s felkutatni az inségben levőket csupán azok tartoznak, kiknek ez a *hivatalos teendője*.

Irgalmat kell gyakorolni a testtel s még inkább a lélekkel. Az irgalom testi cselekedetei általában a következők: az éhezőknek ételt, szomjúhozóknak italt, mezíteleneknek ruhát juttatni, a hajléktalanokat befogadni, betegeket meglátogatni, foglyokat kiváltani s a halottakat eltemetni.

Az irgalom lelki cselekedetei közé pedig a keresztény erkölcsstan a következőket szokta számítani: a tudatlanokat tanítani, a kétségben levőknek jótanácsot adni, szomorúakat vigasztalni, a bűnösöket megfeddeni, az ellenünk vétkezőknek megbocsátani, a bántalmakat békén elviselni, az élőkért s holtakért imádkozni. Bizonyval vannak úgy a testi, mint a lelki segélynek egyéb módjai is, az Egyház azonban a szimbolikus hetes szám iránti kegyeletből ezeket a fő típusokat szokta felsorolni.

Minket erkölcsstani szempontból csupán kettő érdekel, amelyek azonban bizonyos értelemben magukban foglalják valamennyit: az *alamizsna* és a *testvéri figyelmeztetés*.

Az alamizsna

Ami szorosán kötelező

Alamizsna *Szent Tamás* szerint minden oly cselekedet, mellyel a reánk szorulóknak részvéteből segélyt nyújtunk; de mi itt a szoros értelemben vett anyagi adományt értjük alatta.

Hogy az alamizsnára isteni törvény kötelez, a Szentírás határozott s szigorú szavai kétségtelenné teszik: „*Parancsolom neked, hogy nyisd föl kezedet szűkölköző atyádfiának és a szegénynek, ki veled lakik a földön*”. (Mtörv 15,11) „*Szegd meg kenyeredet az éhezőknek s a szegényeket és bujdosókat fogadd házádba; midőn mezítelent látsz, főd be őt és ne nézd le a testedet*”. (Iz 58,7) Hogy pedig ez a törvény súlyos bűn terhe alatt kötelező, méltán következtethetjük *Szent János* evangélista igéiből: „*Aki a világ javaival bír és látja szűkölközni felebarátját és bezárja szívét előtte: miképp marad meg abban az Isten szeretete?*” (1Jn 3,17) Nemkülönb világot bizonyítják ez az isteni *Világbíró*nak az utolsó ítéleten mondandó igéi, melyek az emberi nem örök sorsát éppen az irgalom cselekedeteinek gyakorlása vagy elhanyagolása szerint döntenek el. (Mt 25,41.42)

Mindazonáltal az alamizsnaadás kötelességének súlyát külön minden esetben részint a szükség fokából, részint az adakozó képességéből lehet csupán megállapítani.

A szükség továbbá beállhat *sorscsapások* folytán, amelyeket az embertől független körülmények avagy saját hibája hoztak reá, de támadhat *erényből* is, mint mikor valaki önként vállalja az evangéliumi szegénységet. Mindkét esetben *kell* segítenie annak, ki azt teheti.

Ha azonban valaki csupán azért nélkülöz, mert dolgozni nem akar, istápolást nem érdemel. „*Aki nem akar dolgozni, ne is egyék*” (2Tessz 3,10) – mondja a nemzetek apostola.

Minél nagyobb s szorongatóbb felebarátunk szükséghelyzete, a tehetősnek annál nagyobb áldozat árán is kell annak segélyére sietnie.

Nevezetesen, *végső szükség* esetén adnunk kell abból, amit egyáltalán nélkülözhetünk. Le kell tehát ily esetben mondanunk s pedig *súlyos bűn terhe alatt* társadalmi állásunk bizonyos kényelméről, díszéről – ha ugyan ilyenre is telik – s véginségben levő felebarátunkat másként nem lehet megmenteni. De még ilyen körülmények között sem szoros kötelesség feláldozni azt, ami nélkül társadalmi helyzetünket fenn nem tarthatjuk. Nem tartozik tehát senki nagy összegeket áldozni, hogy embertársa életét kényes operációk vagy fürdőhelyekre való utaztatás által megtartsa. Hiszen ilyen rendkívüli eszközökhöz még saját érdekében sem köteles nyúlni. Nem is tartozunk egyébbel, mint ami a jelen végveszély elhárítására nélkülözhetetlen. Ezt azonban az igazi szegénynek *tiszta alamizsna-*, nem pedig kölcsönként kell nyújtanunk.

A *nehéz szükség*et szenvedőket csupán a *tisztán feleslegünkből* tartozunk felsegíteni. A jómódúak tehát súlyos bűn terhe alatt kötelesek alamizsnaalkodni. Nem ugyan olyként, hogy *minden* hozzájuk forduló szegénynek *teljes* segélyt nyújtsanak, hanem járuljanak hozzá arányosan, hogy az ínségesek nyomorán enyhítve legyen.

A *közönséges szükségben levőkön* szintén segíteni kell – *ha talán nem is súlyos bűn terhe alatt* – a *tiszta feleslegből* tellő, hébe-korba juttatott alamizsnával.

Hogy most már mennyit tartozunk tiszta feleslegünkből feltétlenül, bűn terhe alatt alamizsnaalkodásra fordítani, megállapítani felette nehéz. *Ligouri Szent Alfonz* szerint eleget tesz szoros kötelességének az, aki évi jövedelme tiszta feleslegéből, vagyis abból, amit a rangja szerinti életmóddal fel nem emészt, *két százalékot* jótékony célra, alamizsnára fordít. Egyéb szerzők a 2–10 százalék között ingadoznak e kötelesség megállapításánál. Napjainkban annál nehezebb volna e kérdésben döntő ítéletet hozni, minthogy az állami adók megfizetése által, melyeknek egyik hányada segélyezésre lesz fordítva, amúgy is mindenki kénytelen alamizsnaalkodási szoros kötelezettségének jórészt megfelelni.

Az alamizsnára tehát a jelen viszonyok között – eltekintve a végső szükség egyes eseteitől – nem annyira a szoros bűn alatti kötelezettség, mint sokkal inkább „*Krisztus szeretete ösztönöz minket*”. (2Kor 5,14) Hogy az egyházi javadalmasok alamizsnaalkodására minő szabályok az irányadók, már a VII. s X. parancs keretében letárgyaltuk.

A keresztény szegényápolás

Miután az alamizsnaalkodásra vonatkozó erkölcstani szabályokat megismertettük, reá kell még mutatnunk amúgy nagy vonásokban azokra az irányelvekre, melyeket az Egyház a szegényápolás szempontjából szem előtt tart és hirdet. A katolikus Egyház szent alapítójától, *Krisztustól* mintegy örökségbe kapta a szegényeket: „*Szegények mindenkor vannak veletek*”. (Jn 12,8) Sohasem igyekezett e szent terhet magáról lerázni. Hiszen a szegény „*Isten barátja, az Egyház kincse, az ég kincstartója*” stb.

Mit tesz az Egyház a szegényekért?

Lehetetlen még csak vázlatos képet is adni arról, amit az Egyház a szegények érdekében tett és tesz. Már az apostolok megalapítják a *diakónusi* intézményt elsősorban a szegények gondozására; az a szent hevület is, mely az ősi Egyházat helyenkint a kommunizmusba ragadta, főképp a szegények érdekében gyulladt. A római hitközség 250. év körül egymillió szeszterciust (=234.000 aranykorona) vett fel költségvetésébe a szegények ellátására.

Nagy Szent Gergely pápa (†604) a szűkölködőket jegyzékbe foglaltatja, nehogy valamelyik közülök segély nélkül maradjon. Minden hó elején gabonát, bort, sajtot, kenyeret, főzeléket, húst, halat és olajat osztat ki közöttük. Minden utcának külön szegényfelügyelője volt, kik a szükségletet az egyes szegény családokban megállapították. Maga a pápa nem ült az asztalhoz anélkül, hogy a feltálatl étkek egyrészt a szegényeknek ki nem szolgáltatva. És midőn ily gondosság mellett is megtörtént, hogy valamelyik távoli utca végén bizonyos koldus gondozatlanul elhalt, több napon át nem mert szentmisét végezni, félvén, hogy a szegények felkeresésében elkövetett hanyagsága miatt felelősség terheli lelkét *Isten* előtt. (Buttler: Leb. d. Väter 13. k. 566.) *Alamizsnás Szent János* (†616) *Alexandriában* 7600 szegény ellátásáról gondoskodik. A szegényeket csak „urainak” nevezi a szent főpásztor és az összes egyházi jövedelmeket reájuk fordítja. Mikor egyszer szép takarót kapott ajándékba, nem tud aludni miatta, mert a sok fagyoskodó ínségesre gondol. Másnap tehát elajándékozta azt. *Aranyszájú Szent János* is már Antiochiában állandóan 3000 szegényről gondoskodott. Az Egyház létesíti, alapítja a kórházakat. *Aranyszájú Szent János Konstantinápolyban, Fabiola Rómában, Pammachius Oportóban, Szent Ágoston Hippóban* tartanak fenn egy-egy kórházat. *Nazianzi Szent Gergely* (†389) már falusi kórházakat is említ. Justinian császár idejében (†565) keleten, *Nagy Szent Gergely* korában (†604) nyugaton már alig volt püspöki város, melyben kórház ne lett volna. Rendesen a vigasztaló *Szentlélekről* nevezték el. Ma is, ha régi városokban egy-egy „*Szentlélek*” utcára vagy térre akadunk, biztosak lehetünk, hogy ott valaha kórház állott. Egyházi eredetűek az árvaházak s úgyszólván minden intézmény, mely a testi-lelki nyomor enyhítését tűzte ki célul.

Elmondhatjuk, hogy jóllehet a katolikus Egyház első hivatása az emberi nem örök üdvének gondozása, de nem tehetett volna többet annak ideiglenes javára még akkor sem, ha ez volna a kizárólagos célja.

Mit tesznek az egyes hívek?

A hivatalos Egyház szegénygondozásával versenyzett az egyes hívek lángbuzgalma az irgalmasság lelki s testi cselekedeteinek gyakorlatában. Főleg a *krisztusi* igék: „*Amit egynek – legkisebb atyámfiai közül – cselekedtetek, nekem cselekedtetek*” (Mt 25,40), a jótékonytságot szent szenvedéllyé fejlesztették. Az eleven hit szeme a lerongyolódott, éhező, sebes, beteg koldusban a leplezett, fátyolozott Krisztust keresi s látja. Időnkint az Úr egy-egy csodával jutalmazta és igazolta ezt a gyermekded hitet.

Szent Márton, a későbbi *toursi* püspök éjjel álmában *Krisztust* látja abban a ruhában, melyet előző napon *Ambianus* nevű mezítelen koldusnak adott. Midőn *Boldog Idislawa* (†1285) *Lamberg* várában a szegény, fáradt zarándokot ágyba fekteti, a haragvó férj abban rózsákkal borított feszületet talál.

Ez a hit teszi a keresztyén szegénygondozást, betegápolást, árvanevelést stb. oly áldozatkésszé s kimondhatatlan gyengéddé.

Így a tiszteletreméltó *Kasper Mária*, „*Jézus Krisztus* szegény szolgálóinak” nevezett kongregáció alapító- s első általános főnöknője (†1898, *Dernbachban*) ily szabályt ad betegápoló leányainak: A nővéreknek azt kell gondolniok, hogy a beteg maga *Jézus Krisztus*. Valahányszor a beteg homlokát letörlik, a vértől borított *Üdvözítő* sebeit szárítgatják; ha a beteg ágyát igazgatják, a keresztfáján gyötrődő *Jézusnak* szereznek némi enyhülést. Ha italt nyújtanak a szomjúzó betegnek, a keresztben függő *Megváltó* gyötrő szomját enyhítették. És megjegyzi a szentéletű alapítónő, hogy ily eljárással leányai egyben betöltik azt a szabályt is, mely nekik az elmélkedést írja elő.

A keresztény okosság

Mindazonáltal az alamizsnaosztásban s általában a szegények gondozásában nem szabad hiányoznia a *keresztény okosságnak* sem. „Izzadjon ki kezében az alamizsna, míg megfontolod, kinek add” – mondja már az őskeresztény regula. (Tizenkét apostol tanítása.) A szentatyák sem szűnnek meg ugyanezt hangsúlyozni. „Aki kóborlónak és feslett erkölcsű embernek ad, akár csak a kutyák elé vetné pénzét” – mondja *Szent Vazul* (†379). Azért már e nagy rendalapító a következő eljárást ajánlja: „Mivel a koldus könnyen hozzájut ahhoz, mire szüksége van, a koldulás nagykönnyen keresetté, sőt aljas élvezetvágy forrásává lehet. Azért az alamizsnát választott szegényápolók gyűjtsék össze s osszák szét kinek-kinek szükséglete szerint... Azonban nem mindenki tudja az alamizsnát helyesen szétosztani a szegények között. Aki azokat ajándékozna meg, akik a gyenge női szívek megindítására mindenféle mesékkel és mondákkal állnak elő, vagy üzletszerűen nyomorék és sebes tagjaikat mutogatják, nem tenne jót az emberekkel. Az ily bőkezűség csak megerősítené őket romlottságukban”.

Szent Jeromos is (†420) a megfontolatlan alamizsnálkodást – tekintve azt, hogy az igazi szegények kincsei esnek prédául – a szentségtörés egy nemének minősíti. *Szent Ambrus* (†397) szerint azokat kell segíteni, akik szégyenlik és rejtegetik nyomorukat, szóval a szemérmes szegényeket. Van, aki inkább éhen pusztul, semhogy kolduljon. Elsősorban a betegeket és aggokat kell felkarolni, akik magukon nem segíthetnek, sőt kéregetni sem járhatnak. Ha kételkedünk, hogy a kéregető csakugyan nagy és sürgős szükségben van-e, általában véve mégis csak jobb az irgalom pártjára állni. Midőn egy alkalommal a legenda szerint *Szent Márton*t a koldusalakban megjelenő ördög megcsalta és kinevette, a szent nyugodtan felel: „Sebaj! Én *Isten* szeretetéért adtam az alamizsnát neked s azért nem is fogom jutalmamat elveszteni. Jobb hibázni irgalommal, mint keményszívűséggel”¹

Katolikus jótékonyági egyesületek

Nagyon sokat segítenek arra, hogy az alamizsna csakugyan méltó kezekbe jusson, a különböző katolikus jótékonyági egyesületek. Ilyen például a *Szent Vince-egyesület*, melyet 1833-ban alapított *Ozanam*, a kitűnő francia természettudós (†1853). Főleg művelt férfiakból, egyetemi hallgatókból stb. alakulnak egyes tagozatai, az ún. konferenciák. Bizonyos meghatározott napokon összejön a konferencia, ima, lelkiolvasmány után megbeszéli a körzetébe tartozó s gondjaiba vett szegények anyagi s erkölcsi helyzetét s a nekik nyújtandó segély módját s mennyiségét. A tagok aztán *személyesen* keresik fel az illető szegényeket otthonukban és *személyesen* nyújtják nekik a lelki s testi alamizsnát. Segélyforrásai az egyesületnek a tagok önkéntes adományai, gyűjtés, más jótékony egyesületek támogatása. A *Szent Antal*-perselyek is jó szolgálatot tehetnek s a bennük összegyűlt alamizsna éppen nem

¹ A kicsalt alamizsna, melyhez valaki szegénységet színlelve jut, visszatérítendő vagy az adományozónak, vagy ennek feltételezett beleegyezésével esetleg jótékony célra fordítható.

téveszti el célját, ha a *Szent Vince-konferencia* által jut el a szegényhez. A *Szent Vince-egyesületek* kihatása mérhetetlenül nagy és üdvös. Tagjait igazi keresztényekké neveli, megnemesíti. A társadalmi ellentéteket a személyes érintkezés által simítgatja s így a legégetőbb szociális sebek beforrasztására hivatott. A női szívnek természetes s a vallás által megszentelt részvéte pedig főleg a katolikus patronázs-, gyermekvédő-, betegsegélyző- stb. egyesületekben talál bő munkateret.

Az állam s a szegényápolás

Jóllehet a szegényápolás a közjó követelménye, ámde nem feladata az államnak mindarról gondoskodni, ami csak szükséges és hasznos a társadalomban. Az isteni világtervben a katolikus Egyház marad a szegények édesanyja, a szűkölködők testvérei pedig az *Istent* szerető lelkek. Az állam tehát hatalmas eszközeivel támogassa ezeket szent hivatásukban – főleg rendkívüli időkben ez az istápolás az állam részéről szinte nélkülözhetetlen; – de ne akarjon közvetlenül maga foglalkozni a szegények gondozásával. Az effajta állami beavatkozás ugyanis többet árt az ügynek, mint használ. Az adóztatás által behajtott alamizsna csak még élesebbé teszi a társadalmi ellentétet, ahelyett, hogy enyhítene rajta. Az adózó vagyonos osztály az ily reakényszerített alamizsna által felmentve érzi magát, hogy a szegényekhez közeledjék. Ez is egyik oka annak, hogy a modern gazdag ember az alamizsnálkodástól szinte elszokik, szívében eldurvul s megkeményedik.

Midőn 1911-ben a bécsi közönségnek két kedveltje, *Treumann Lajos* színész és *Kramer-Glöckner Jozefin* színésznő próbaképpen koldusruhába öltözve a városban koldulhatott, csupán a legszomorúbb tapasztalatokkal lett gazdagabb. Legelsőbb tulajdon lakásukról koldultak. Ily rongyos állapotban – a férfi hozzá még vakságot színlelt – tulajdon cseléségük sem ismert reájuk. A tőzsde előtt a dúsgazdag kapitalistáktól összesen 6 fillért kaptak. Bizonyos előkelő hölgy az *Alserstrassén* egy koronájából 99 fillért visszakért. A leggazdagabb emberek a legdurvábban bántak el velük. Délelőtti 11 órától délután 5 óráig 7 korona 40 fillért gyűjtöttek össze s ezt is jobbára cselédek, gyermekek és munkások adták. A pénzt a művészek a *Szent Anna-gyermekkórház* karácsonyfájára küldöttek. (Interessantes Blatt, 1912. 1. szám.)

Ámde az állami alamizsna még nagyobb rombolást visz végbe a *segélyzettek* lelkében. Ezek ugyanis az adományt, melyhez így hivatalosan jutottak, mint nekik járó jogos jövedelmet fogják tekinteni, melyet a társadalom minden ellenszolgálat nélkül nyújtani *köteles*. Elszoknak így a munkától; a segélyt mindig keveselni fogják, elkeserednek, forrongnak s várják az alkalmat, hogy kitűzzék a kommunista vörös zászlót.

Az állam továbbá nem hivatott s nem alkalmas arra, hogy az alamizsna által a szívekhez is férközzék s azokat gyógyítsa. Már pedig itt van majdnem minden nyomornak, bajnak fészke. Az állam nem tudja megadni az áldozatkészség, önzetlenség szellemét, mely nélkül a szegényápolás akárhány feladata egyszerűen megoldhatatlan.

Mindeme nehézségeket csak az Egyház s az általa nevelt és inspirált lelkek tudják enyhíteni, sőt túlnyomó részben eloszlatni.

A francia kormány néhány évvel ezelőtt kiüzte hazájukból a szerzeteseket, a szegények hivatott s önzetlen gondozóit. Nem kerültek el e sorsot a betegápoló apácák sem, kiknek helyét fizetett világiakkal töltötték be. 1912-ben az *avignoni* kórházban elszaporodtak a tífusz-betegek. A fizetett ápolók s ápolónők hirtelen szétrebbentek, mint az ijedt madarak s semmi áron sem lehetett őket a ragályos betegek ágyához visszacsalogatni. De ki is kockáztatná józan ésszel pusztá pénzért az egészségét és életét? A szociáldemokrata

várostanács erre az irgalmasnővérek párizsi anyaházába sürgönyözött segélyért. A főnöknő nyomban hat „kedves testvért” küldött *Avignonba* a betegek ápolására. Ugyanez az eset csakhamar megismétlődött *Toulouse*-ban, *Cherbourg*-ban, *Annecy*-ben s más helyeken.

Az Egyház mindig szemrehányás, duzzogás nélkül tér vissza az ő szegényeihez, akiktől őt a féltékeny állami hatalom időnkint elszakítja. Nem tud róluk lemondani. Élni sem tudna nélkülük. És a szegények a katolikus Egyházban mindig felismerik a talán szegény, de őszintén szerető tulajdon édesanyjukat.

A testvéri figyelmeztetés

Ami szorosan kötelező

A felebaráti szeretetnek s irgalomnak egyik legszebb, de sokszor egyúttal legnehezebb műve a testvéri figyelmeztetés, javítás, dorgálás, mellyel embertársunkat a legnagyobb szerencsétlenségtől, a büntől visszatartani, illetőleg abból – ha már beleesett – megszabadítani igyekszünk. Az Újszövetség isteni Törvényhozója e tekintetben a következő határozott s részletes utasítást adja: *„Ha vétkezik ellened atyádfia, menj el és intsd meg őt kettőtök között. Ha hallgat rád, megnyerted atyádfiát; ha pedig nem hallgat rád, végy magadhoz még egyet vagy kettőt, hogy két vagy három vallomásán álljon az egész dolog. Hogyha azokra sem hallgat, mondd meg az anyaszentegyháznak; ha pedig az anyaszentegyházra sem hallgat, legyen neked, mint a pogány és vámos”.* (Mt 18,15–17)

Jóllehet ez a törvény mindenkire kiterjed, aki annak teljesítésére képes és alkalmas, de különös kötelezettséget ró azokra, kik állásukból kifolyólag hivatottak másokra felügyelni, másokat javítani. Ilyenek a püspökök, plébánosok, szülők s általában az egyházi s világi elöljárók.

És tényleg az egyháztörténelem számos remek példával szolgál, midőn a főpásztorok, papok apostoli bátorsággal s életük kockáztatásával is megfeleltek ebbéli szent hivatásuknak s kötelességüknek.

Midőn *Nagy Theodosius* császár helytartója megöléséért a thessalonikaiakon véres bosszút vett s közülök 7000-et a cirkuszba csalogatva katonáival lemészároltatott, *Milánóba* visszatérve a székesegyházba akar vonulni. *Szent Ambrus* püspök útját állja: „Hogyan? te, annyi ártatlan vér kiontója, bűnbánat nélkül mernél a templomba lépni s az Úr testét fogadni?” A császár védekezik: „*Dávid* is vétkezett”. „Ha vétkeztél, mint *Dávid* – felel erre a szent főpásztor – akkor tarts is penitenciát, mint *Dávid*.” És a császár meghódol. Csak nyolc havi penitencia s a jótékonyság számtalan gyakorlata után merte átlépni *Isten* házának küszöbét s fogadni az Oltáriszentséget.

Magánegyén súlyos bűn terhe alatt csak akkor köteles a testvéri figyelmeztetésre, ha a következő körülmények mind együtt megvannak:

a) Súlyos bűnről legyen szó, melyet a felebarát elkövetett vagy el akar követni, b) Meglegyen a remény, hogy a figyelmeztetés biztos eredménnyel jár, a bűnt elhárítja, megjavítja. c) A figyelmeztetés ne jelentsen súlyos nehézséget, kellemetlenséget arra nézve, ki azt megteszi. d) A felebarát valóban rászoruljon a figyelmeztetésre, amely nélkül a bűnt el nem kerülheti, abból nem javulhat.

Minthogy pedig mindeme körülmények ritkán találkoznak, éppen azért *magánegyén* súlyos bűn terhe alatt a testvéri figyelmeztetésre, javításra, dorgálásra ritkán kötelezhető.

A szeretet messzebb megy

Itt is azonban, mint az irgalmasság cselekedeteinél, sokkal messzebb megy a szeretet, mint amire a törvény betűje kötelezi. A szeretet pedig bátor, találékony és szerencsés.

Ilyen volt pl. *Loyolai Szent Ignác* szeretete egy bűnös világfi megtérítésében. Tudván, hogy annak befagyott tó mellett kell elhaladnia, mikor büntársához megy, áttörve a jeget, beállott mezítenül a vízbe s így szólította meg a mellette elhaladót: „Hova szerencsétlen? Nem hallod-e, mint dörög már felelted az Úr bosszuló haragja? Nem látod-e, hogy kardját már kivonta ellened? Menj, csak menj vétkezni! Én meg addig helyetted tartom a penitenciát, ha netán az ég büntetését valamiképp elháríthatnám rólad!”

Nem kevésbé ügyes s szellemes, mint eredményes volt az a testvéri figyelmeztetés, melyet *Bobadilla* atya, *Loyolai Szent Ignác* első társainak egyike, adott a nápolyi királyság egyik kopár völgyében az őt körülvevő rablóbandának. Derült mosollyal, nyugodtan így szólt hozzájuk: Úgy látom, hogy ti már régóta nem hallgattatok prédikációt. Íme, szolgállok eggyel. Hallgassátok meg: aztán tehettek velem, amit akartok. A rablók kacagva fogadják az indítványt. *Bobadilla* erre feláll egyik sziklára s így kezdi: „Minél komolyabban nézlek titeket, annál inkább úgy találom, hogy ti sokban hasonlítotok a mi *Urunk Jézus Krisztushoz*. *Krisztus* mindig a bűnösök között tartózkodott, ti is. *Krisztus* gyakran járt hegyeken-völgyeken, ti hasonlóképpen. *Krisztusnak* nem volt hajléka, gyakran szabad ég alatt hált, így vagytok ti is. *Krisztus* azt monda: „Aki elveszi kabátodat, add neki köpenyedet is”; ti is így cselekedtek s e tanács értelmében vizitek végbe napi foglalkozásokat. *Krisztus* jajjal fenyegette a gazdagokat s fősvényeket; ti is hasonlóképpen cselekesztek. *Krisztust* sokan gyűlölték, titeket is gyűlölnék. *Krisztus* ellen sokan kiáltották: Feszítsd meg őt, nektek is ezt kívánják. *Krisztus* paradicsomot ígért a mellette levő latornak és gyilkosnak, nektek is azt ad, ha megtértek és bűnbánatot tartotok”. És íme *Bobadilla* beszédének e fordulata után elég volt néhány barátságos szó, hogy a farkasokból bárányok, bűnösökből vezeklők legyenek. (Veith: *Leidenswerkz.* 249. l.)

Jegyzet: Minthogy az aggályosak lelki zavaraik folytán képtelenek megállapítani, hogy mikor s mennyiben alkalmas és célszerű a testvéri figyelmeztetés, legjobb, ha attól egyáltalán tartózkodnak, vagy legalább is sohasem tartják azt magukra nézve *bűn terhe* alatt kötelezőnek.

A testvéri figyelmeztetés rendje

A szeretet azt is megköveteli, hogy a testvéri figyelmeztetésben bizonyos rendet, fokozatot tartsunk. Maga az *Üdvözítő* megállapítja azt fennidézett szavaiban.

A figyelmeztetés tehát először négy szem között, bizalmasan történjék. Ha ez nem használ, ismételjük meg azt egy-két magántanú előtt. Ha ez is eredménytelen marad, akkor vigyük az ügyet az elüljáró elé. Az elüljáróban is előbb az atyát keressük fel, csak aztán a bírót, vagyis azt, aki hivatalból eljárni köteles.

Lehetnek azonban körülmények, melyek eme rendnek mellőzését javallják, sőt szükségessé teszik.

Nevezetesen egyenesen a feljebbvalóhoz fordulhatunk, a) ha így kívánja ezt testvérünk java, érdeke, akit így tudunk könnyebben s biztosabban megmenteni; b) ha követeli a közjó, melyet csak így lehet biztosítani; c) ha a bűn amúgy is nyilvános; d) végül ha ebbe maga a felebarát is beleegyezik lemondva jogáról, hogy vele szemben a fennidézett rendet betartsák. Így legtöbb szerzet minden belépő által önként s eleve elfogadott szabály által kötelezi

tagjait, hogy meg legyenek elégedve, ha hibáikat egyenesen a közvetlen elöljárónak jelentik be, mint aki legalkalmasabb azok atyai javítására.

Jegyzet: Nem ritka eset, hogy valamely intézet növendékei között titkos csábítók s erkölcsrontók akadnak. Ki és mennyiben köteles azt az elöljárónak feljelenteni? Ha a közjó forog veszélyben, vagyis, ha a romlás a növendékek nagy részét fenyegeti, még súlyos nehézséggel is tartozik az, ki a dolognak nyomára jött, az elöljárót értesíteni. Ha a rontás csak egyik-másikra terjed ki, a súlyos nehézség felment a feljelentés kötelezettsége alól. Ilyen nagy kellemetlenség s akadály lehet valakire az, ha a feljelentés által a saját bűnét is el kell árulnia, avagy társai között mint besúgó gyűlöltté válik. Ez utóbbi azonban csak kevésbé jó szellemű intézetekben fordulhat elő.

A jóhiszemű botlások megakadályozása

Vitás kérdés az erkölcstani írók között, vajon minden esetben kötelesek vagyunk-e figyelmeztetni az olyat, aki jóhiszeműleg, tehát *igazi bűn nélkül* lép át egy-más törvényt.

Minthogy a testvéri figyelmeztetés törvénye a *bűn* elhárítására, illetőleg javítására kötelez, szorosán nem terjeszthető ki oly esetekre, melyekben igazi bűnről szó nincs. Nem tartozunk tehát tévedésére figyelmeztetni azt, aki jóhiszeműleg az *egyházi törvények* ellen cselekszik, pl. feledékenységből pénteken húst eszik. Sőt még a természeti s kinyilatkoztatott isteni törvények jóhiszemű átlépőit sem vagyunk *szorosán* kötelesek ebben megakadályozni. Mindazonáltal kivételt alkotnak a következő esetek:

- a) midőn a törvényszegés magának a tévedőnek jelentékeny ártalmára van. Így pl. figyelmeztetni kellene azt, aki csupa tudatlanságból önfertőzés által testét-lelkét rongálja;
- b) midőn a jóhiszeműleg tévedő ezzel más ártatlannak csinál kárt, pl. nem adja vissza az idegen jószágot;
- c) midőn a figyelmeztetés mellőzéséből botrány eredhet; pl. ha a pap csupa tévedésből rosszhírú házba lépne;
- d) midőn *Isten* tisztelete, dicsősége szenvedne csorbát; pl. ha valaki káromló szavakat ejtene ki, melyek értelmét nem ismeri.

Végül újból hangsúlyozzuk, hogy az elöljáró sokkal inkább köteles a testvéri figyelmeztetésre, mint a magánember s ritkábban menthető súlyos büntől, ha azt elhanyagolja. Így pl. az elöljárónak (lelkipásztornak, szülőnek stb.) alattvalóit figyelmeztetnie kell akkor is, ha eredmény alig remélhető. Meg kell ezt gyakran már a botrány miatt is tennie, mely könnyen támadhatna, ha a néma eb módjára hallgat az, akinek szólnia kellene. Nem menti az elöljárót a javítás kötelessége alól az sem, ha jómaga is ugyanabban a bűnben van, amelyben alattvalója. Sőt még a jóhiszeműleg tévedőt is az elöljárónak fel kell világosítania, minthogy az alattvalók kioktatása szintén az ő hivatalos teendői közé tartozik.

VIII. Vétkek a felebaráti szeretet ellen

Habár minden bűn felebarátunk élete, becsülete s vagyona ellen egyben az iránta tartozó szeretetet is sérti, mégis vannak bűnök, melyek egyenesen a szeretet ellen irányulnak. Ilyenek pl. a gyűlölet, az átkozódás, melyekről azonban már más helyütt szólottunk. Hátra van még néhány bűn, melyekre ugyancsak illenek az apostol szavai: „Ki gyűlöli felebarátját, *gyilkos az*”. (1Jn 3,15) Ezek: a botrány, csábítás s a közreműködés más bűnben. Részletesebben szólunk róluk annál is inkább, mert oly gyakorlati s kényes kérdésekkel kapcsolatosak, melyekben a tilos és a megengedett határát megvonni nem könnyű feladat.

A botrány

A botrány *Aquinói Szent Tamás* klasszikus meghatározása szerint kevésbé helyes szó vagy tett (vagy mulasztás), mely mások lelki romlására szolgáltat alkalmat. Nincs itt tehát szó azokról a különös, feltűnést, csodálkozást keltő vagy kellemetlenséget okozó dolgokról, melyeket a köznyelv gyakorta „valóságos botrányoknak” nevez, de erkölcsi értelemben éppen nem azok.

A botrány fajai

Tekintve a botránkoztató szándékát, adhat valaki botrányra alkalmat egyenesen avégből, hogy *Isten* s a lelkek ügyének ártson. Ez a leggonoszabb, ún. *ördögi* botrány. Akarhatja más bűnét, hogy abból neki haszna, élvezete legyen. Ez a *szándékolt* botrány. Végül botrányt adhat valaki úgyis, hogy bár más bűnét egyenesen nem szándékolja, de – jóllehet előre látja – azzal nem törődik. Ez az *egyszerű* botrány.

Az *egyszerű* botrány csupán a szeretetet sérti, miért is elég, ha ilyen esetben magunkat a szentgyónásban botránkoztatásról vádoljuk. A *szándékolt* botránynál azt is meg kell vallanunk, hogy *mily bűnre* adtunk alkalmat. Az *ördögi* botrány ezenfelül még az *Isten* iránti különös szeretetlenséget is tartalmazza, amely körülményt a szentgyónásban szintén fel kellene említeni.

Tekintve a megbotránkozó lelkületét, lehet, hogy valaki a lelki kárt csupán tudatlansága, gyengesége folytán szenved; és ez a „*kicsinyek*”, „*gyengék*” botránya. De az is lehet, hogy valamely szóból, tettből, mulasztásból eredő lelki kár voltaképpen a botránkozó tulajdon gonoszságának tulajdonítandó. Így botránkoztak meg a farizeusok az *Üdvözítő* legszentebb viselkedésén, miért is a botránynak ez a faja öröklük „*farizeusi botrány*” nevét viseli mindörökre.

A botrány súlya

Hogy mások megbotránkoztatása általában véve *súlyos bűn*, ki kételkednék abban, főleg ha a világ Megváltójának fenyegető szavaira gondol: „*Aki megbotránkoztat egyet e kisdedek közül, kik énbennem hisznek, jobb annak, hogy malomkő köttessék nyakára és a tenger mélységébe meríttessék. Jaj a világnak a botrányok miatt!*” (Mt 18,6.7)

Egyes különös esetekben azonban a bűn súlyát csupán a botrányos alkalmat adó szándékából s az okozott lelki kár nagyságából lehet elbírálni. Lehet, hogy valaki kicsinyes hibával, sőt közömbös és erényes cselekedettel ad botrányt másoknak, viszont mások nagy bűnnel sem okoznak úgyszólván semmi botrányt, mert olyanok előtt követik azt el, akik *akár* szilárd erényük, *akár* túl nagy romlottságuk folytán lelki kárt már miatta nem szenvednek.

Bővebben megvilágítják a kérdést a következő irányelvek.

A botrány megengedése

a) Sohasem szabad a botrány elkerülése végett még a legcsekélyebb, *magában véve rossz dolgot sem elkövetni*; pl. hazudni, nehogy más Istent káromolja. Viszont nem szabad a botrányra való tekintetből elmulasztani azt, ami lelkünk üdvére szükséges, vagy aminek mellözése *Istenre* sérelmes. Így rosszul cselekszik az, ki azért nem akar a katolikus hitre térni, mert ezzel szüleit megharagítja; vagy az, aki illetékes hatóság felszólítására is tartózkodnék hite megvallásától csak azért, hogy a zsarnokot megóvja a gyilkosság, a vértanú-csinálás szörnyű bűnétől.

b) Olyan jócselekedeteket, melyek *csupán isteni vagy emberi törvény folytán kötelezők*, szabad olykor mellőzni, hogy mást meg ne botránkoztassunk. Így nem lehet helyteleníteni a feleség eljárását, aki nem tartja meg az egyébként kötelező bűjtöt, csak azért, mert ezáltal férje részéről állandó civakodásra szolgáltatna alkalmat. A leány sem hibáztatható, sőt a körülmények szerint dicséretesen cselekszik, aki a vasárnapi szentmisét hében-korban elmulasztja, nehogy annak az ifjúnak szeme elé kerüljön, aki iránta vétkes szerelemtől gerjedez.

c) *Nem parancsolt jó vagy közömbös tetteket* tartozunk – csupa szeretetből – olykor mellőzni, ha azokkal mások lelki kárára szolgálunk. Nagyobb kellemetlenség azonban felment ebbéli kötelezettségünk alól. Így pl. nem kívánható az asszonytól, hogy az ablakhoz soha ne menjen, vagy bizonyos utcán soha ne sétáljon, mert tudja, hogy valaki bűnös vágyakkal leskelődik utána s keresi látását.

d) *Kisebb anyagi javakról* szintén – csupa szeretetből – olykor le kell mondanunk, hogy így felebarátunk botránja elkerülhető legyen. *Nagyobb áldozatokra* azonban evégből nem vagyunk kötelesek. Nem tartozunk tehát a napszámosnak a jogosnál többet fizetni, nehogy káromkodják. A plébános sem mondhat le általában a stóláról vagy egyéb járandóságáról, nehogy hívei kapzsiságról vádolják s megbotránkozzanak. Ily módon saját maga s utódai helyzetét csakhamar lehetlenné tenné. Javadalma épségének megőrzésére amúgy is magát esküvel kötelezte. Igyekeznie kell azonban a botrányt azzal elhárítani, hogy az igazán szegényekkel szemben kíméletes, sőt velük nagy jótékonytságot gyakorol.

e) Végül megjegyezzük, hogy a botrány olyan, mint a kő. *Minél magasabbról hullik, annál veszedelmesebb.* Azért főképpen az előkelőknek, egyházi s világi elöljáróknak, a papságnak stb. kell ügyelnie, hogy viselkedésétől, házától nemcsak a bűnöset, de a *gyanúsat* is távol tartsa, nehogy a gyengék s kevésbé jóakaratók megbotránkozzanak. Alkalmaztatják az ilyenek önmagukra *Szent Pál* igéit: „*Jobb húst nem enni, bort nem inni és semmit nem tenni, miben atyádfia megütközik vagy megbotránkozik, vagy ingadozóvá lesz*”. (Róm 14,21) „*Ha az eledel (vagy más cselekedetem) megbotránkoztatja atyámfiát, inkább nem eszem húst mindörökké, hogy atyám fiát meg ne botránkoztassam.*” (1Kor 8,13)

A nők botrányos öltözködése

A botrányról lévén szó, számtalan nőnek napjainkban annyira divatos botrányos ruházkodásáról nem hallgathatunk. A hivatalos Egyház már több ízben felemelte szavát ellene s főleg erélyesen tiltakozott, hogy a nők kevésbé illemes öltözékben jöjjenek az *Isten* házába s térdeljenek az Úr asztalához. Mily elvek legyenek ebben irányadók?

a) Nem lehet kifogást emelni az ellen, ha a nő rangjának s hazája szokásainak megfelelően *illő dísszel* öltözködik. Megteheti ezt a feleség, hogy urának tessenek, a hajadon, hogy vőlegényt szerezzen s a testi szépség fogyatékoságait pótolja, leplezze.

b) Ámde eléggé meg nem bélyegezhető, undorító eljárás az, ha főleg a keresztény nő, a testi szépséget, a ruhát, vagy jobban annak fogyatékoságát arra használja, hogy magát az ördög horgára csaléteknek adja s hódítson a bűn, a pokol számára. Valóban, az ily hódítás minden inkább, csak nem dicsőséges.

c) Ami a bűn súlyát illeti, ha a nő csak *bizonyos könnyelműségből*, kacérságból, tetszvágyból igyekszik ruházkodása által feltűnést kelteni s testi báját lehetőleg érvényesíteni, rendszeren bocsánatosan vétkezik.

Ha *rossz* szándékból teszi s vétkes szenvedélyeket akar a férfivilágban gyullasztani, *halálos bünt* követ el.

Ez a rossz szándék nyilvánvaló, főleg olyankor, ha a ruha túlságosan hiányos, rövid, átlátszó s a keblet nem fedi eléggé (kivágott ruhák). A ruha botránkoztató hatásán egyes vidékek bevett szokása igaz, sokat tompíthat, de a jó ízlésnek s erkölcsnek oly fokú

megsértése, amely napjainkban a báltermek parkettjén, sőt az utcákon is dívik, legtöbbször súlyos vétségnek minősítendő. Főleg pedig nagyot vétenek azok, kik az effajta divatok *kezdeményezői*. Az ilyeneknek az a bizonyos malomkő is, melyről az *Üdvözítő* tesz említést, nagyon enyhe büntetés volna. Örök kárhozatot érdemelnek s pedig annyiszorta súlyosabbat, ahány lelket magukkal oda lerántottak.

Az illetlenül ruházkodó nők a szentségekhez nem bocsáthatók, míg csak viselkedésükkel fel nem hagynak s az okozott botrányt erejükhez képest jóvá nem teszik.

Az elveket, melyeket a ruházkodásra nézve felsoroltunk – a), b), c) – az arcfestésre is alkalmazhatjuk.

A csábítás

A botránkoztatásnak édes testvére a csábítás. A különbség köztük csak az, hogy míg a botránkoztató csupán alkalmat szolgáltat más lelki romlására, a csábító, amennyiben rajta áll, egyenesen *okozza, előidézi* azt. A csábítás történhetik szóval, írással vagy bármely külső jellel.

A csábító a felebaráti szereteten kívül mindig azt a parancsot is megsérti, amelynek áthágására rá akarja venni embertársát; miért a gyónásnál azt is meg kell említenie, hogy *milyen bűnre* csábított. Viszont azonban az oly vétkeknél, melyek már természetüknél fogva csakis büntárrsal hajthatók végre, mint pl. a paráznság, fajtalan beszéd stb. elég, ha gyónó csupán elkövetett bűnét nevezi meg, elhallgatva a csábítást, amely amúgy is magától értetődik.

A csábításról tárgyalva néhány oly érdekes kérdést kell tisztáznunk, melyeknek a gyakorlati életben nem kis jelentőségük van. Ilyenek a következők:

1. *Szabad-e mástól olyasmit kérnünk, amit az illető bűn nélkül nem fog teljesíteni?*

Ha a dolog vétek nélkül egyáltalán nem teljesíthető, csábítás volna arra bárkit felszólítanunk, így nem szabadna kívánnunk a közjegyzőtől, hogy a végrendeletet javunkra hamisítsa meg, a tanúktól, hogy érdekünkben hamisan esküdjenek, a mezei őről, hogy a lopást megengedje. Ha azonban van mód arra, hogy kérésünk bűn nélkül is teljesíthető, megfelelő fontos okból eltekinthetünk attól s eltűrhetjük, hogy a felkért egyén vétekekkel teljesíti azt. Midőn tehát nagyobb nehézség nélkül ki nem kerülhető, vehetünk kölcsönt az uzsorástól vagy meggyónhatom papnál, kiről tudom, hogy halálos bűn állapotában van s így a maga részéről csak szentségtörő módon oldozhat fel.

2. *Ajánlhatjuk-e valakinek, hogy nagyobb bűn helyett kisebbet tegyen?*

Feltéve, hogy valaki bizonyos meghatározott bűn megtevésére már el van tökélve s mi őt abban semmiképpen meg nem akadályozhatjuk, rábeszélhetjük, hogy ugyanoly nemű kisebb bűnnel érje be, vagy két határozott bűn helyett csak az egyiket kövesse el, pl. ne gyilkoljon, hanem inkább csak sebesítsen; rablógyilkosság helyett érje be a pusztá rablással. Ilyenkor ugyanis mi csak elkerülhetetlen nagyobb bűn helyett kisebbet, több helyett kevesebbet tanácsolunk, ami kétségkívül jó dolog. – Ámde szabad-e valamely meghatározott nagyobb bűn helyett egészen más természetű kisebbet ajánlani, pl. gyilkosság helyett paráznságot? *Liguri Szent Alfonz* sok más szerzővel a fennidézett feltételek mellett ezt is megengedhetőnek gondolja. Mi azonban más tekintélyes írók véleményét követve ezt tilosnak tartjuk.

Szándékunk ugyan ily esetben is jóra, vagyis *Isten* bántásának enyhítésére vonatkoznék, de viszont beleütköznék oly erkölcsi elvbe, melynek semmi körülmények között sem szabad sérelmet szenvednie, ti. „*a cél nem szentesíti az eszközt*”, vagyis sohasem szabad rosszat cselekedni, hogy abból valami jó származzék. Mi – igaz, csupán jó szándékból – oly önálló bűnre adnánk tanácsot, melyre felebarátunk nem is gondolt. Ez pedig semmi körülmények között sem igazolható.

Midőn pedig kisebb bünt erkölcsösen tanácsolhatunk, ugyanabban hiba nélkül közre is működhetünk. Ha tehát felebarátunk eltökélte volna már magát, hogy pénteken *nyilvános helyen* húst fog enni s mi bűnös terve elé akadályt nem gördíthetünk, esetleg mi magunk *otthon* adhatunk neki húst, hogy így legalább a közbotrány elmaradjon. Helyesen járna el a szolgál, aki a rablóknak a zsákmányolásban segédkeznek csak azért, hogy így urai meggyilkoltatását ügyesen elhárítsa stb.

3. Szabad-e másnak a bűnre alkalmat adni?

Kellő okból s jó szándékból megtehetjük azt, hogy a véték alkalmát el nem távolítjuk, sőt ily alkalmat magunk csinálunk, hogy így a bűnöst esetleg rajtaérve megjavítsuk s nagyobb bajnak, kárnak elejét vegyük.

Nem vétkezik tehát a mezei őr, ha magát elrejtve a tolvajt meglesi. Nem hibázik a szülő, aki a pénzt az asztalon, a szekrényt nyitva hagyja s a gyermek erényét ilyképpen kipróbálja.

A botrány s a csábítás jóvátétele

Ha már a szeretet általános törvényének értelmében mindenki tartozik hibázó felebarátját erejéhez mértén megjavítani, mennyivel súlyosabban nehezedik ez a kötelezettség azok lelkiismeretére, akik botrány vagy csábítás által embertársuk romlását maguk idézték elő.

A jóvátétevés lehetőleg olyan legyen, hogy a kárt, melyre a botránkozató, csábító alkalmat, illetőleg okot szolgáltatott, eloszlassa.

A *közönséges* botrány által előidézett kár jobbára megszűnik, ha botránkozató most már jó példát ad, a szentségekhez nyilvánosan járul stb. A csábító ezenkívül igyekezzék áldozatát az erkölcsi fertőből jó tanács, kérés, buzdítás stb. által kiemelni. Arra azonban vigyáznia kell, nehogy személyes térítgetés által a szenvedély alvó szikráját magában vagy bűntársában újból felélessze.

A *nyilvános* botrányt, melyet valaki hamis, erkölcstelen tanok terjesztése, vadházasság, az Egyház tekintélyével való nyílt szembehelyezkedés, az Egyház jogainak, birtokának megtámadása által vagy másként előidézett, nyilvánosan is kell jóvátenni. Történhetik ez sajtó útján, két tanú vagy a plébános előtt, kik a visszavonást, vezeklést nyilvánosságra hozzák. Ha a megtérés a halálos ágyon történik, a bűnösnek legalább a gyóntató atyát kell megbízni s felkérnie, hogy nevében az Egyháztól s a megbotránkozott nagy közönségtől bocsánatot kérjen.

Midőn *Cavour* gróf piemonti miniszter, a nagy egyházrabló, halálos ágyra jutott, *poirioni Jakab* atya szent ferencrendi szerzetes őt ellátta a végső szentségekkel. Általános csodálkozást s megdöbbenést keltett ez az eset, minthogy mindenki méltán elvárta, hogy a gróf megtérésének őszinteségét az általa okozott iszonyú botrány jóvá tevésével s az Egyháztól való ünnepélyes bocsánatkéréssel bizonyítsa. IX. Pius pápa a dologról értesülvén, magához idézi *Jakab* atyát s a következő szavakat intézi hozzá: „Tudjuk, hogy azoknak, akik *Cavour* halála körülményeiről nálad tudakozódnak, azt szoktad válaszolni: itt a gyónás szentségének titkáról van szó, erről nem mondhatok semmit. Hogy mi is tőled hasonló választ ne kapjunk, kijelentjük, hogy a gyónás titka annyira sérthetetlen, hogy azt szemben bármely hatalommal – velünk is – tisztelni tartozol. De *Cavour* halálánál *külső, látható tények* is fordultak elő: a haldoklónak az Úr testét szolgáltatad s feladtad neki az utolsó kenetet. A szentségek kiszolgáltatásának ezzel a kültényével szükségképpen összefügg egy másik külső tény: a *visszavonás*, mely nélkül neki az Egyház szentségeit ki nem szolgáltathattad. Mi, mint az Egyház fegyelmének őr, ezeknek a kültényeknek módjáról közvetlenül magadtól kívánunk értesítést”. E felhívásra *Jakab* atya kijelentette, hogy *a visszavonás nem történt meg, Cavour* gróf forma szerint *nem gyónt*, csak általánosan jelenté ki, hogyha valamiben kötelességei ellen vétett, bocsánatot kér. (Civ. Catt. IV. ser. XI. vol. 613.) *Cavour* gróf tehát

átlépte az örökkévalóság küszöbét anélkül, hogy az annyira megsértett Egyházzal kibékült s őszintén megtért volna. *Jakab* atya pedig apostoli férfiúhoz nem méltó, emberi tekintettől vezérelt, kétszínű eljárásával, engedékenységgel az egyházüldöző szerencsétlen miniszter helyzetét *Isten* rettentő ítélszéke előtt nem enyhítette, hanem csak súlyosbította.

Más bűnében való közreműködés

Általános irányelvek

A mások bűnében való közreműködés, melyet ezentúl rövidség kedvéért egyszerűen csak *közreműködésnek* fogunk nevezni, a botránytól s a csábítástól annyiban tér el, hogy míg ezek a bűnre alkalmat, illetőleg okot szolgáltatnak, a közreműködés *magában* a bűnnek *végrehajtásában* segítséget nyújt. Különbözőképpen lehet mással a bűnben közreműködni. Történhetik ez olyképpen, hogy a közreműködő magában a bűnben is egyetért s ezt nevezi az erkölcsstan *forma szerinti közreműködésnek*; de megeshetik úgy is, hogy a kénytelen-kelletlenül nyújtott segítség távolról sem jelenti a gonosz szándékhoz való hozzájárulást. És ez az ún. *anyagi közreműködés*. Forma szerint működik közre a szolga a tolvajokkal, ha a ház kulcsait azért adja át, hogy lopni tudjanak; ha pedig csupán azért nyit nekik ajtót, hogy életét megmentse, közreműködése csak anyagi.

A közreműködés továbbá lehet közvetett s közvetlen; távoli, közeli s legközelebbi a szerint, amint a közreműködő magának a bűnös cselekedetnek végrehajtásához, avagy csak annak előkészítéséhez járul hozzá, illetőleg távolabbi vagy közelebbi segítséget nyújt a tilos dolog létesítésére.

A közreműködésre vonatkozólag a keresztény erkölcsstan a következő általános irányelveket adja.

1. Soha és semmi körülmények között sem szabad mással a bűnös szándékban egyetérteni s így forma szerint a vétékben közreműködni. És itt mindjárt megjegyezzük, hogy vannak esetek, midőn a bűnös szándék a cselekedettől egyszerűen elválaszthatatlan. Így hasztalan igyekeznék magát *Isten* s lelkiismerete előtt a jó szándékkal igazolni, aki pl. hamis vallás szertartásában résztvesz, protestáns pap előtt esküszik, protestáns keresztelőnél vállal keresztszülei tisztet.

A forma szerinti közreműködőnek a szentgyónásban azt is be kell vallania, hogy *mily bűnhöz nyújtott segítséget*; a szereteten kívül ugyanis amaz erény ellen is vétett, amelynek megsértéséhez szándékosan hozzájárult.

2. Az anyagi közreműködés, mely általában véve szintén tilos, bizonyos körülmények között tűrhetővé s büntelenné válhatik. Az isteni s felebaráti szeretet ugyanis megköveteli, hogy a bűnt lehetőleg megakadályozzuk s annál kevésbé működjünk abban közre. Mégis, ha a közreműködés megtagadása aránylag nagy nehézséggel jár, vállalkozhatunk reá, de csak a következő két feltétel alatt:

a) amit *mi* teszünk, amivel *mi* járulunk a bűnös cselekedethez, legyen az magában véve legalább is közömbös és semmiképpen sem olyan, aminek csakis rossz célja, használata lehet. Így pl. sohasem szabad olyan könyv vagy kép készítéséhez, terjesztéséhez segítséget nyújtani, melynek egyéb célja nem lehet, mint a fajtalan gerjedelmek ébresztése. Feltétlenül tilos oly eszközök gyártása, árulása, mely másra, mint a fogamzás gátolására nem használható. Ellenben nem szükségképpen rossz még – főleg Európában – bálványok faragása, melyek esetleg teljesen ártalmatlan szoba- vagy kertdíszek is lehetnek. Az sem volna feltétlen akadálya a közreműködésnek, ha mi az azzal való visszaélést *előre látjuk*, jóllehet legkevésbé sem akarjuk.

b) kell továbbá, hogy a közreműködésre megfelelő fontos okunk legyen, vagyis annak megtagadása aránylag súlyos nehézségbe ütközzék.

Súlyos nehézség pl. a feleségre, gyermekre a folytonos viszály s perpatvar, amellyel a közreműködéstől való tartózkodás a férj, az apa részéről járna.

Nagyon súlyos nehézség pl. a szolgálóra, hivatalnokra nézve állásának elvesztése, ha más megfelelő foglalkozásra nincs remény; vagy bárkire nézve jelentékeny anyagi vagy becsületbeli kár.

Legsúlyosabb nehézség az élet, testi épség, szabadság, becsület s vagyon kockáztatása.

Minél *nagyobb* bűnről, s minél *közvetlenebb s közelebbi* közreműködésről van szó, annál nagyobb, fenyegetőbb nehézség teszi megokolttá s tűrhetővé, hogy a vétkes cselekedet végrehajtásához kénytelen-kelletlen hozzájáruljunk.

Lássuk most már ezeknek az általános elveknek alkalmazását néhány gyakrabban előforduló esetben.

A szolgák közreműködése

Tisztán alárendelt helyzetüknél fogva uraiknak megtehetnek olyat, ami magában véve közömbös s csupán távolabbról szolgál bűnös célt. Így az asztalra hordhatják a bort, melytől a gazda előreláthatólag lerészegszik; elkészíthetik s feltálalhatják az étkeket, melyeket tilt a bűjtparancs. *A bérkocsisok* sem kötelesek kutatni s tudomásul venni, hogy kit hova szállítanak, még ha az utas rossz szándéka nyilvánvaló is. Különben sok kárt szenvednének s a bűnt amúgy sem tudnák megakadályozni.

A munkások közreműködése

A munkások a szokott bérért is közreműködhetnek színházak építésénél s tisztességes képekkel, szobrokkal, pogány istenek alakjaival díszíthetik azokat, jóllehet előreláthatólag sok bűn fog e helyeken végbemenni. Jóval fontosabb ok kell arra, hogy az *építész* szabadkőműves páholy, protestáns, zsidó vagy mohamedán imaház tervezésére, a vállalkozó a terv keresztülvételére rászánja magát. *Kézművesek, napszámosok* még csak könnyebben menthetők, ha ily munkára a kenyérkereset őket rákényszeríti.

Kézművesek s kereskedők közreműködése

Kézművesek s kereskedők, mint már említve volt, sohasem készíthetnek, árulhatnak *kizárólag* erkölcstelen célt szolgáló dolgokat. Oly cikkek árusítására pedig, melyeket megengedett okból a vevő csak nagy ritkán kérhet, csak a legsúlyosabb nehézség adhat mentséget. A kereskedő ugyan nem köteles kutatni, hogy dolgait mire fogják a vevők fordítani, de ha nagyon gyanús árut kérnek (pl. némely mérget vagy „orvosságot”) nem adhatja azt el, ha csak meg nincs győződve, hogy azt a vevő nem fogja rosszra használni.

Lakás bérbeadás

Lakást bérbe adni, mely büntanyául fog szolgálni, csak fontos okból menthető s csak oly esetben, ha az a környezetre, szomszédságra nem jelent egészen különös bűnveszélyt s a hatóság is megtűri. Még sokkal kényszerítőbb ok kell, hogy valaki szabadkőműves páholynak, szocialista klubnak vagy kártyabarlangnak engedjen át helyiségét, mert ezek a *közjót* inkább támadják s a legutóbbit az *állam* is üldözi.

A vendéglősök közreműködése

A vendéglősöknek bűjti napon nem szabad tiltott ételt *kínálni*, de felszolgálhatják annak, ki azt *rendeli*. Bort oly egyénnek, ki előreláthatóan le fog részegedni, önként nem ajánlhatnak

s hordhatnak, kérésre azonban adhatják, de csak akkor, ha egyébként nagyobb bajtól, veszekedéstől, káromkodástól, a vendégek elmaradásától kell tartaniok. *Egészen rossz újságot* (Népszavát, Világot stb.) még kérésre sem szabad adniok; kevésbé rosszat fontos okból, érdekből ugyan kitehetnek, de azt *jó újságokkal kell lehetőleg ellensúlyozniuk*.

A könyvkereskedők közreműködése

A könyvkereskedőkre körülbelül ugyanazokat a szabályokat alkalmazhatjuk, melyeket fent az egyéb kereskedőkről adtunk.

Az újságok

A hitet, erkölcsöt, Egyházat támadó újságok folytatják napjainkban a közjóra legveszélyesebb s romboló munkát. *A szerkesztők s kiadók*, mint forma szerinti közreműködők, minden körülmények között *súlyosan* vétkeznek. A munkatársak, amennyiben csupán közömbös, ártatlan cikkeket tesznek a lap hasábjain közzé, kényszerhelyzetük folytán, ha egyelőre más tisztességes kenyérkeresetet nem találnak, többé-kevésbé menthető. De nem ártatlanok a rossz lapok *támogatói, előfizetői, vásárlói s olvasói sem*. Legközelebről közreműködnek az előfizetők s még inkább a *részvényesek*; aránylag legtávolabbról működnek közre s így könnyebben igazolható, kik hében-korban egy-egy számot megvesznek vagy elolvasnak, főleg ha abban magukra nézve hasznos vagy szükséges dolgot keresnek. Ha valaki mégis *igen fontos* okból rossz újságot járát vagy vásárol, óvakodnia kell, hogy az a házbeliek, cselédek vagy idegenek kezébe kerüljön; sőt maga is csak azokat a cikkeket olvassa belőle, melyek hivatására szükségesek s lelkére ártalmatlanok.

A másvallásúakkal való közreműködés

A másvallásúakkal való közreműködésről már egyet s mást közöltünk, midőn a szent dolgokban való közöskedésről tárgyaltunk. Pótlólag felemlítjük még itt a következőket. Úgyszólván sohasem szabad másvallású templom céljára adakozni, gyűjteni, koncertezni vagy multságokat rendezni. Másvallású iskola, árvaház építésére, fenntartására fontos okból már könnyebben adhatunk, feltéve, hogy adományunknak nincs az a színezete, mintha mi az idegen vallást is helyeselnők s ha méltán hihető, hogy az illető intézetek nem lesznek lélekrontók, a katolikusok csábítói, kerítői.

Betegekhez másvallású papot hívni, azért, hogy ez őket a hamis hit szerinti vigaszban s lelki segítségben részesítse, feltétlenül *tilos*. Ezzel idegen szertartásban vennénk részt s a szerencsétlen beteget tévedésében megerősítenők. Inkább indítsuk fel vele a tökéletes bánatot; ezzel – a körülmények szerint – legjobban segítünk rajta. Ha azonban a helyzet kényszere folytán, ami közkórházakban gyakori eset, a beteg kívánságának valami módon eleget kell tenni, küldhetünk az illető lelkészéért valakit (lehetőleg ugyancsak másvallásút) s adassuk tudtára egyszerűen csak azt, hogy „van a kórházban valaki, aki vele beszélni akar”.

Végül az Egyház törvénye s szelleme ellen cselekszenek azok, aki zászlókat, helyiségeket stb. nemcsak a katolikus pappal, hanem azonfelül még nem tudom hányféle felekezetet s vallás lelkészével is „megáldatják”. Az Egyház szentelményeinek lebecsülése ez s egy rangra helyezése a felekezetek üres formaságaival. Az ily eljárás hitközönyre s végül minden vallás megvetésére vezet.

M. I. N. D.